

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

V. évfolyam 10. szám, 2010. október

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Végh Borbála Karolina: Puha (pasztell)

Tudatjuk mindenkivel, hogy október 25.-én este 18.57 perckor elhunyt Borsiné Kontics Éva. Betegségét hosszan viselte, nem beletörődve, hanem elfogadva azt. Élete párjával, Borsi Istvánnal mindent megbeszélve, a búcsúztatása részleteiről is rendelkezve költözött át az Égi Hazába. A rá jellemző szerénységgel és jószívúséggel meghagyta, hogy koszorúk és virágok vásárlása helyett az arra költendő összeget rokonai, barátai, ismerősei inkább a természeti és emberi mulasztások miatti katasztrófák áldozatainak küldjék el. Börzsöny-vidéki búcsúztatása október 29.-én a diósjenei katolikus templomban, majd a házukban történt meg. Hamvait szülőföldjén, Agárdon helyezték el örök nyugalomra.

Borsi István a következő mondattal búcsúzott feleségétől:

„Ég áldjon hitvesem. Amíg szerelemmel szerettelek, le akartam hozni neked a csillagokat az égből. Most szeretettel szeretlek, és fel akarlak emelni otthonodba, a csillagok közé.”

A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Dadogó szavak kórházi ágyon

*gyolcsfehér lepedő katonásan összehajtott paplan
hószínű fejpárna akár majdani ravatalomon is megfelelne
de a dadogó szavak most nem erről szólnak
végül is nem a szavak dadognak nem is én
hanem a régi akáclombok lapulevelek kakukkfű illata
anyám padlásán a már - már elfelejtett széna - szalma
szecskává vágott zamata szóval az életem dadog
a régi pince mélyén erjedő must holdszínű ragyogása
a kukoricatörés hántás a tollfosztás hőszerű szállongása
a libalegeltetések örömei gazdag szomszédaink disznó és tehén terelgetése
a nagytemplom legfelső ablakából indított papírrepülők kondenzcsíkjai
végül is nem a szavak dadognak nem is én
a kórházi ágyon ülve már szelídülnek a mondatok
mert nincs olyan logopédus aki kijavíthatná elrontott sorsom
csak a szavak és a ma még kissé dadogó
de egyre szelídülő szépülő újjászülető mondatok*

Balassagyarmat, 2003. január 21.

PONGRÁCZ ÁGNES

Jaj-fehér jázmin

Magamat akartam néked adni,
és vihar sötétjén értem el a kék-eget.
Haragom villám volt,
szívemben tűz táncolt.

(Rebi néne, néne, haj,
banya-lelken ott a baj.
Térj le a földre -
gyenge esőben!
Rebi néne, néne, haj!)

Magamat akartam néked adni,
egyenként minden csepp véremet,
alkonyi fejfák szürke szemébe
leheltem volna életet.

(Rebi néne, néne, haj!
Sárga az írisz, sár-töve mégis vízbe' hajt.
Vadkacsa-gácsér úszik el erre,
dísz-zöld fejére
szállj le a földre,
Rebi néne, néne, haj!)

Magamat akartam néked adni
halkuló esti tücsök-zenén.
Hegedűm sincsen,
citerám sincsen,
nem adtam soha semmit én.

(Május, május, bodzavirágos,
friss legelődön a fű sötét
- sok eső esett,
föld se fogadja -
május, május, akácvirágos,
meghoztad
s elvitted a reményt.)

Vállához értem az éjjeli szélnek,
a hajnal egy vonaton döcögött velem:
Ilyen napkeltét még sose néztem.
Nagy Isten!
- megláttam benne testedet.
Aranyban égtek körben a felhők,
és annak a kéknek -
mennyország-színe lett!

Szivárvány nőtt Aszódon a sínre,
Hatvanban az óra kattogott,
hatot vert szívem,
s hiába fogtam - vitte a reggel
pulzusom.

Így történt, Kedves,
oszlop maradtál,
soha-nem-épült, százszor leomlott házamon,
grádics vagy nékem
pokolba érő, angyal-vezette tév-úton,
hangomban tercelsz,
arcomon felkelsz,
könnyemmel nem peregsz tova,
obszidián vagy fekete éjben,
tükrömnek égő foncsora.
Te vagy a május,
az akácvirág is,
szirmait hullatja jaj-fehér jázmin,
és éppen így,
így megyek Tőled
az elmúlásig.

ÁCS SÁNDOR

Három deka só

A puli mellső lábaira fektette fejét, majd ásított, s hogy nem történt semmi, halkán nyüszíteni kezdett. A hangra kiesett az álmom meleg bölcsőjéből Vén Mihály.

- Na, te kutya, hát megvagy? – s lenyúlt kezével, hogy megsimogassa az állat fejét. Ujjai tétován játszadoztak a kutya szőrével, aztán az ágya mellé állított székről kezébe vette dózniját, s cigarettát sodort. A gyufa lángja mellett rápillantott a sötétkékre edzett vasutas óra számlapjára. Híven szolgált, jó negyven éven át – gondolta – amíg ott dolgozott a közeli állomás rakodóján.

Az ágy melege gyengéden marasztalta fáradt, öreg tagjait.

Elmélázva nézte a cigarettáról elrugaszkodó kék füstcsíkot, amely megnyugtatta. Sok tennivalója nincs már a mai napon, a töltött káposztát már tegnap megfőzte a cserépfazékban, sok töltelékkel, és hússal, mert a vője úgy szereti. Talán megjönnek, mert a szürettel nem lehet tovább várni. A múlt héten pár fillenket kisajtolta a markában, túl volt a huszonhárom fokon, s azóta már két hajnalon is dér lepte be a határt. Csak aztán forrásnak is induljon ez az édes, sűrű szirup.

Három héttel ezelőtt kellett volna szüretelni, de a lánya hétről – hétre csak ígérgette, hogy szombatra megérkeznek, és segítik leszedni ezt a négyszáz ölet. Kicsi a szőlő, de tiszta szürkebarát.

A dióverésre is csak ígérkeztek:

- Ne fáradj vele Atyus, majd a Dönci leveri! – mondta a lánya, de bizony a dió csak egyre hullott, s végtére magának kellett összeszedni. De Bori, mintha megérezte volna, hogy megszáradt már a padláson a dió, két hét múlva csak megérkeztek autón, s a kék zománcos vindölben savanyított káposztát is elvitték, nemcsak a zsák diót. Pedig Borinak vett egy káposztagyaglut, fadézsát fedelestől, mert száraz nagy kamrájuk van. Elmagyarázta a káposztasavanyítás módját, amit még valamikor nagyon régen tanult volt a nagyapjától.

Minden kiló gyalult káposztához három deka só, két – három szem bors, kevés torma, egy babérlevél, pár szem koriander, s egy fél gyalult birsalma. Össze kell keverni, jól begyúrni a dézsába, s lefedni. De Bori soha nem ér rá, mert komoly „társadalmi életet” élnek.

Tavasszal elvitte a levágott süldő érett sonkáját, és az utolsó két pár szárazkolbászt is. Egy fél oldal füstölt szalonnát azért meghagyott:

- Ez elég lesz neked Atyus a következő vágásig.

- Nehéz az élet Pesten – mesélte – a vendégeket nem küldheti el, Dönci előmenetele függ tőle. Döncinek reprezentálnia kell, ha sokba kerül is...

Ilyeneket mesélt Bori, amíg megtöltötte a két húsliteres nagy demizsont, s így hordta el apránként a hegy levét.

A múltkoriban még a főnökét is magával hozta. A legszebb, legtöbbet tojó kendermagost vágta le levesnek, de nem kímélte a csirkéket sem.

Teát főzött magának, reggelire szalonnát evett. Adott a kutyának is, és várta türelmetlenül, hogy megérkezzen az autó.

Azt is ő vette a Borinak, de a papírok a vő nevére szólnak:

- Édes jó Apám! Tudod te milyen az élet ma Pesten? Csak az számít embernek, akinek autója van!

Megetette a hízót, magot szórt a majorságnak és összekészítette a hegyre valókat. Ebédet, kávéfőző-masínát, szódavizes üveget, s a frissen sült házi kenyeret. De hol maradnak ilyen soká?

Bori azt írta a múlt héten, szombaton nem jöhetnek, az igazgatóhoz hivatalosak, de másnap reggel nyolcra kint lesznek a hegyen, még segítséget is hoznak! Nem értek ide!

Meghúzta a pálinkás üveget. Ezt sem szokta volt azelőtt, vasutas korában!

A lánya hét esztendeje csak hitegeti. A tavasszal, amikor megint borért jöttek, arra kérte Borit, meszelje ki a szobát, s a konyha is elég füstös, tette hozzá. Bori a nyakába csimpaszkodott:

- Meszeltessük ki egy asszonnyal, a Dönci majd kifizeti.

Csak legyintett rá, még hogy a Dönci majd kifizeti...

Addig jó csak ezeknek, amíg adni tud! Csak addig Édesapám, utána már csak Atyus! Atyus ám az Atyaúristen – morgott magában, de elnyomta mérgét.

Bepakolta a hátizsákot, kezébe vette a szatyrot a töltött káposztával, az edényekkel, a kenyérral.

- Na, gyere te kutya! Nem jönnek ezek, majd csak karácsony előtt az új borért, meg a disznóságért. Mi meg majd az Úristennel leszüretelünk! Igazságosan!

Szótlanul mentek az úton, a kutyaához sem beszélt, a varjakat se látta, amelyek ott keresgéltek a szántások göröngyei között.

A présház előtt lerakodott, leült a körtefa alá, amely már lehullatta dértől pettyezett leveleit. Egy ágdarabkával piszkálgatta csizmája talpa szélét, mintha gondjait, sértődöttségét és kijátszottságát akarta volna levakarni gondolatairól. Észre sem vette, hogy közben felsütött a késő őszi nap.

Lelkében háborgás ébredezett, érezte, ma eldőlni valami, aminek talán már évekkal ezelőtt el kellett volna dőlni. Néha ránézett sárgaréz láncon csüngő vasutas órájára, de az idő, mintha megállt volna! Aztán elfogyott a türelme! Felállt, a présházból kihozta a kisbaltát, a fűrészreszelőt, és komótosan élesíteni kezdte a kisbaltát, de olyan elszántsággal, amilyennel annak idején lánykérőbe indult.

Körmét végighúzta a balta élén, éles volt, mint a borotva. Maga mellé tette a gyepre.

Vágott egy karéj kenyeret a pulinak, és egy tányérra bőségesen merített a töltött káposztából:

- Egyél, te szegény pára, aki velem maradtál.

- Először az asszony hagyott itt, most pedig a lányom. De nem is teszek én többé a feneké alá... még egy lepedőt sem!

S hogy a kutya tisztára kinyalta a tányért, az öreg Mihály, mint aki egy mondat végére tesz pontot, elszántan megszólalt:

- Na, gyere te kutya! Szüreteljünk!

Odaállt a szőlősor elejére, s vágni kezdte a baltával a tőkét, többől, egymás után:

- Jó bor, jó egészség... szépasszony feleség – dúdolgatta eltorzult arccal a vője kedvenc nótáját

Vágta, vágta a tőkét irgalmatlanul, még a szeme sem rebbent, csak odabent, a szíve körül sajgott valami kegyetlenül.

ELBERT ANITA

Szövethang

"Halak a hálóban". Rozzant szövete a hálónak foszlani kezdett, mosta azt egyre a víz, miképpen Ágnes mosta egykoron a férje rongyos, véres ingjét. *Megtisztulni vágyunk a rongyok.* A szöveten, mintegy mintaként egy fehér angyal van. Szinte láthatatlan, mivel a szövet is fehér, s mondható úgy is, hogy e terítő magában mintásként érződik. A hó lassan esett le a betűimre, és a fehér angyalra egyaránt, a kristályokból pedig antikolt betűk lettek. Olyan volt ez, mint egy varázslat. Felkelt a hajnal, megdörzsölte fáradt szemeit, és színeket dobált a virrasztó tájra, szövegemre. Tánra kelt közben egy lila szárny az egyik bóvli angyalkáról, s körkörös mozgásokkal leesett a földre. A szöveg és a szövet egy és ugyanaz volt. Felkerekedett egyszeriben az ember, és hegyesszögben elfordulva futott egyet a sportpályán, ahol a fűvet is lemetszette lépései által, így a nyomba beletartozik a fű is, nemcsak az agyag. Néhol kitüremkedett a táj, máshol völgybe nyílt. Sziklára felmászni nem rest az ember, de az a közelben nincs sehol. S a nagy utazás révén egy sziklatemplomra lel a szemfüles réteg. Az energiaszentélyben szó nélkül emelkedik a rezgésszint, mely a Szellemhez vezetheti az embereket. Háromszög van a felhőkből kirakva, a Szentlélek jele, mely fénnel lepi be a sötétséget. Sokan kocsmákban mulatják az időt, mások dohányra költenek ezreket, vagy szerencsejátéokra, ruhákra, desszertekre. Ki tudja megmondani, mi a helyes? Addig, amíg az ember azt hiszi, ő a legtokéletesebb, nem fog megváltozni. A legnagyobb hiány az alázatosság. Mikor a halála előtt áll az ember, akkor sokkal elfogadóbb, de szókimondóbb is, már nem mérlegel, kimondja-e azt, amit gondol. Egyszerűen elmondja, ami a szívében van. Lehorgonyozza azonnal szavait, melyeket már nemcsak olvas, de ki is mond. A hangokban azonban van valami varázslatos, amit nem lehet szavakkal kifejezni. A tartalmat mindenki megérti, de a közlőben van egyfajta hangoltság, ami lehet jókedv, szomorúság, boldogság, nyugalom, szétszórtság, fájdalom. S ezek mellett még benne van a mondandóban az ember élete. Ugyanis egészen másként beszél egy diplomás, stabil anyagiakkal bíró ember, és egy koldus. Aki örömmel végzi dolgát, az lazábban, fesztelenebbül beszél. Ellenben aki csak a pénzért dolgozik, az karrieristább, hataloméhesebb, és nyugtalanabb, mivel újabb és újabb kívánságai vannak, s soha nem elégedett önmagával. "A homokóra ketyeg". *A híd hallgat.* A betű és a hang között óriási a különbség. A betű holt, s néma felolvasáskor, a hangban ellenben ott van a hangszín, a hanglejtés, a hangoltság, az egész élet. A szöveg csak hangos olvasáskor támad fel halottai közül. **Harsona szakítja meg a gondolatmenetet...**

Üresek a temetők. A lelkek megítéltettek. Kinek lelke meghalt, már testben sem fog élni többet. A hegy szívében dobog a szöveg üteme, szögek vannak benne, bűnök, melyek egybeszövik az egyén sorsát. Ki kevesebb, ki több bűnt követ el. Szent szkarabeusz bogarak mászkálnak a betűimen, megaranyozva azokat. A Hold rákacsintott az emberekre, s sárga mosollyal tudatta velük, hogy közeleg a perc, mely teljesen megváltoztatja életüket. A Holdanya majd megsimogatta az emberek fejét, kik ezt tudatosították, mások nem. Három harang szólalt meg, hathatós üzenetet magukba fordítva, *közeleg az idő, a maják utolsó napja.* Hamuban sült pogácsát ettek az emberek, egy tarisznya és egy saru volt velük. Haláltáncot jártak az élők, holtakra ujjal mutogatva. Helikonon táncot jártak a szentek, a Múzsák, kik a költészetet tekintették istennek. Higanyként működik a lélek, mely szilárd, mégis folyós, megfeneklenek rajta a bűnök, így válik fekélyes fenevaddá. Mert a lélek nemcsak jó, hanem lehet rossz is. Az isteni és démoni lelkek mélyen elkülönülnek. Az égnek szemöldöke a Hold, sokszor hív elő állatias ösztönöket, mely az ósénként bennünk működő részünk révén tesz indulatosá, erőszakossá, ösztönlénnyé. Holott az ember félúton van az állat és az angyal között. S törekednie inkább kell felfelé. *Csontcsönd van.* Színek dobbantanak érzést az emberben, s a szövet egyre élesebben imádkozik a csendért. Hódarások az utak, oly gyönyörűen tisztul meg a fehérben a táj, mintha egy halotti toron volna az ember. Nálunk a fekete a gyászszín, melytől az emberek depressziósak lesznek. Ellenben az angyaloknál a fénylő fehér a gyász színe, s a Halál Angyala, Azrael a legfényesebb angyal az összes többi közül. "Én vagyok az út, az igazság és az élet". A halál helytelen fogalmazás. Ugyanis élet van mindenhol, földön és égben egyaránt. *Egy pentagramma rajzolatot vés az Isten a homokba. Ez az isteni jel. Új Szövetség.* A titok ezáltal feltárult. A szövethang zengi az Igét, s a szövegemet angyalok éneklék, egészen **Új Jeruzsálemig.**

Sugarak

CSÁKY KÁROLY

Ö r ö k k é v a l ó s á g

(Születésnapom táján)

Már újra október,
közeleg ismét
a tél,
s ha meg -
int
a hal-
ál,
hinni próbálunk megint
a föltámadásban,
aztán
kivonulunk éveinkkel,
hogy kezdődjék
az örökké-
való-
ság.

(2005)

Sorsvallomás I.

Próbára tesz
naponta az Isten:
táncoltat borotvaélen,
torkomban szorongással.

Billegek,
mint mérleg nyelve
serpenyők közt:
egyikben
vélt örömök,
másikban
valós fájdalmak.

Még
türelemre int
a kereszt,
nem buggyan
vér
a töviskorona alól.

Olykor
már gerincroppanást hallani,
s csak a lélek halhatatlansága
az egyetlen gyógyír:
utolsó vigasz
az
át-
változás
előtt.

2009. aug. 9.

Szeretettel üdvözlöm a napokban születésének 60. évfordulóját, és nevenapját ünneplő költőt, és kívánok neki erőt, kitartást, egészséget, hogy szeretett munkáját és a versírást még nagyon sokáig tudja művelni. Isten éltesse Csáky Károlyt! (A szerk.)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Olvasás

ajtó zörren, és litánia a testéből,
kereteivel hangolt feszültségek,
beszédkócok, görcsök kettőspontjai,
a harmadik szem kacsintása,
... Istené, ... a prizma,
mert vakok vagyunk a hangra,
süketek a testüvöltésre

felfordul a tenyér, gödrébe kosz kapar
szálkás életvonalat az alamiznáért,
rágott fénytörésekből koldussá,
fohászt kiváltó cigánylány jóslat
maradt a szerelem,
a királyfi, a királylány, a fehér paripa,
a sok gyerek, a bőkezű munka,
a palota, a fél ország másik fele
az egy asztalodhoz

szépséges gyöngybetűkkel,
anyádé és apádé, vagy
mind, mind csak az izzadt forgolódásé,
nyomtatva sortalan sirokkó hátára,
de sóttalan, szóttlan

rossz ajtót nyitottál, ha te is ezt látod,
csapd be és rohanj

Szakadék, szél, én

KOVÁCS T. ISTVÁN

A függönyhúzó

Valami dolgom akadt abban a külvárosi utcában, ahol a munkásotthon állt, még a múlt század hetvenes éveinek közepén is. Kerestem a helyét, de már csak egy panelház állt a régi telken.

Olyan emberek jártak ide annak idején, akik egyike-másika szereplője, vagy tanúja lehetett azoknak a történelmi időknek is, amikor még volt Magyarországon munkásmozgalom.

A ház építési költségeit téglajegyek árából gyűjtötték össze, meg a kétkezi munkájukkal építették fel a huszadik század elején. Falai közt olyan személyiségek nevelődtek, akik közül sokak nevére még rátalálhatunk a Magyar Életrajzi Lexikon első kiadású két kötetében. Sokszor kockáztatták a személyes szabadságukat. Egy közülük hősi halált is halt a háború alatt, mikor a német megszállás és a főváros ostroma idején a víztorony felrobbantását akadályozták meg egy összecsapásban. Ha nem szervezték volna meg azt a mentő akciót, szomszárja halt volna a város lakossága. Teret is neveztek el a meghalt emberről, de a tér nevét azóta megváltoztatták a tudatlan buzgólkodók, akik mindig csak végletekben tudnak gondolkodni. Számukra az életben nincs más változat, csak a fehér, vagy a fekete.

Az öregek nagyon szerették a házukat. A délutáni kapunyitás előtt már kint ácsorogtak az utcán, s attól kezdve, hogy Margit néni a portás nyitotta a nagyajtót, az esti záróráig ott ültek a nyugdíjas szoba nikotinfüstjében. Kártyáztak, sakkoztak, de leginkább emlékeztek, meg persze, így takarékoskodtak az otthoni tüzelővel. Ha volt vevő az elbeszéléseikre, meséltek a múltból. Az köszönt vissza még akkor, az emeleti szobák ablakából nézve is, az utca túloldaláról. A földszintes, szobakonyhás, munkáslakások szűk udvarán mindig mosott ruhákat lengetett a szél. Délelőttönként a jeges kiabálta tele az utcát, jellegzetes lovaskocsijáról. A városrendezők aztán az utca helyére is dobozházakat terveztek. Az öregek pedig fogadkoztak: Ők inkább a csákány elé állnak, de a munkásotthont nem engedik lebontani. Csakhogy, nem kellett ahhoz csákány. Ledöntötték a falakat anélkül is a gépek, egy-kettőre. Nem járhatott oda többé Lönci bácsi, Fruti bácsi és a többi jó dalosok sem.

A kórus még a hetvenes évekbeli szereplések alkalmával is mindig nagy tapsot kapott annak a műnek az elhangzásakor, amely úgy kezdődött, hogy:

”Munkátlanná vált két karunk.

Becsukta ajtaját a gyár.”

Ott ült még akkor a háború előtti kor sok megélője a nézőtéren. Akkor is összeverődtek a tenyerek, mikor a Bátrak indulójából azok a sorok hangzottak el, hogy;

„A gógós ostobák világa

Mint kártyavár hull szerteszét.”

Ennek a szövegnek volt egy kis időszzerű áthallása, mert gógós ostobák továbbra is léteztek és érvényesültek. Csak a lassanként fogyatkozó dalosok hangja fakult évről-évre mindinkább. Az arcok váltak egyre gyűröttebbé, az utánpótlás okozta az egyik legnagyobb gondot, de azért a minősítő hangversenyeken, a régi érdemeikre való tekintettel, mindig jóindulatú volt a zsüri és megkapták az arany fokozatot.

A munkásotthon megszűnése után valameddig még megtűrt idegenként tartották a próbákat egy másik kultúrházban, de ott már nem számolhatták el a villamosjegyeiket, amelyeket azelőtt havonta gyűjtöttek össze és az árából rendeztek egy kis közös borozgatást. Valameddig még minden alkalommal elzengték a búcsúdalt elhunyt társaik sírja felett, de később feloszlott az énekkar, otthonülők lettek a tagok, beleszürkülve a tétlen öregségbe, mígnem elfogytak valahányan.

Azelőtt, sokféle természetű klubtag töltötte szabad óráit ebben a munkásotthonban. A bámulatos műveltségű autodidakták mellett ott voltak a maguk múltjáról legendát keltők, a közéletből így-úgy kikerült volt káderek, meg a már nyugdíjas fás, a vasas veterán, az építőmunkás szakszervezetiek és az olyan, már fogyatkozóban lévő puritán erkölcsű emberek, mint amilyen az öreg Józsi bácsi volt, az énekkar pénztárosa, egykor bőrgyári művezető. Az ő gondolkodására jellemző történet, hogy egyszer azzal kopogtatott be az igazgatóhoz: Neki nagyon nagy kérése van.

-Mi lenne az? -nézett rá kíváncsian a direktor.

-Tudja, igazgató elvtárs, én most egy nagy kiváltságot fogadtam el. Bánt is a dolog. Mondja, maga mit tenne az én helyemben?

-Nocsak, miről lenne szó?

-Életemben először elfogadtam egy üdülési beutalót. De hát, azt most biztosan elvettem valaki elől, aki jobban rászorult volna.

-Ugyan már Józsi bácsi!-csodálkozott a direktor. Hát maga még sohasem nyaralt valahol?

-Mindig volt, akit érdemesebbnek tartottam a beutalóra.

-Ennyi jár magának is.

-Hát, akkor tessék átvenni tőlem két hétre az énekkari pénztár kezelését.

-Azt majd átveszi a kolléganóm. Maga pedig nyugodt lelkiismerettel menjen el a feleségével együtt és érezzék jól magukat.- szorította meg az erősen a ráncos öreg kezét az otthon vezetője. Ilyen embert sem láttam még-csóválta a fejét, mikor magára maradt az irodában.

Másféle, különös egyéniség volt Simek Jenő, akit a klubtársak is különösképp tartottak. Ő csak a Simek volt mindenkinek. Ez a Simek gyakran szeretett betanyázni az irodai műbőr kanapéra, ahol csak ült-ült szótlánul. Az igazgatónak úgy kellett felszólítani, ha időnként ügyfél érkezett: - Simek bácsi, hagyjon magunkra. Olyankor aztán gyors mozdulattal csapta fejébe a micisapkáját. Éneklő hangon jó napot kívánt és távozott. Irodai üldögélését gyakran fejezte be azzal a kéréssel; -Főnök, adjon már kölcsön húsz forintot. És a főnök mindig adott. A klubtagok azt beszéltek, hogy azért van mindig pénz-zavarban, mert valami bohém természetű fiai vannak, akik elszedik a nyugdíját.

Ismerte és a régmúltból szintén emlékezett Simekre az otthonvezetőség elnöke is, aki harcos fiatal korát töltötte a falak között. Itt volt a sztrájkanya, ide menekült be, amikor a háborúellenes röpcédulák szórása miatt kergették a rendőrök és ő hirtelen ötlettel beült a kártyázók közé. Ott aztán azonnal lapot osztottak neki, hogy úgy tűnjék, ő is a parti résztvevője.

-Nem jött be ide egy idegen ember?-kérdezték a rendőrök.

-Nem.- felelték a lapjaikból felnéző kártyázók. Zártkörű társaság a mienk. Mást ide nem fogadunk be.

Simeket az elnök sem szólította a keresztnevén. Csak annyit mondott neki, ha az igazgatóval volt beszélni valója:

-Simek, menjen ki!

Egy ilyen alkalommal, mint szokása szerint, Simek akkor is a fejébe csapta a micisapkát, indult az ajtó felé, de mentében még visszafordult:

-Elnök elvtárs!

-Tessék!

-Én már negyven év óta járok ebbe a munkásotthonba. Legyen szíves valahogy elintézni nekem, hogy megkapjam a Szocialista Hazáért kitüntetést.

-Magának?-nézett rá meglepődve az elnök.

-Nekem.

-Negyven éve. Hm. Node, mit csinált ez itt negyven évig? Függönyhúzó volt a színpadon. Most ezzel szeretné kiérdemelni a plussz havi ezer forintot, ami a kitüntetés után járna a nyugdíjához -háborgott az elnök, mikor a távozó Simek mögött becsukódott az ajtó.

-Hát, mit képzelsz ez? Egy lépést sem teszek érte -méltatlankodott. Ám, másnapra meggondolta magát.

-Hallja, gondolkodtam ennek a Simeknek a dolgán - mondta a direktornak. -Az igaz, hogy ő csak függönyhúzó volt ebben a házban, de az negyven évig. Elvégre voltak itt olyan matiné is a harmincas években, amikor a közönséget szétverte kardlapozták a rendőrök. Viszont ismerek én itt olyanokat is, akik még függönyt sem húztak soha, mégis kitüntették őket. Na szóval, én utána járok. Becsüljük meg a kultúra hétköznapi munkásait -mondta ironikusan és mosolygott hozzá.

Simek Jenő még abban az évben megkapta a Szocialista Hazáért kitüntetést.

Nevettek, meg bosszankodtak is ezen a kártyaszobában blattoló öregek, s nem győzték derűsen idézgetni az egyszerű párttitkár bakiját, aki a szabad pártnapon elhangzó kritikákra válaszolva azt mondta: -El kell ismerni, hogy vannak még hibák, de majd fejlesztjük őket.

CSÁKY KÁROLY

GYERK KÖZSÉG SZAKRÁLIS EMLÉKEI

Kis falutörténet

Gyerk régi Hont megyei település Ipolyság szomszédságában, s évszázadokon át önálló plébániával rendelkezett. Már 1156-ban felbukkan a neve az oklevelekben *Gyrki* alakban. Hont vár és a nemesek birtokaként a közepes falvak közt szerepelt, melynek dézsmáját átengedték az esztergomi káptalannak. Plébánosa 1332-ben a 70 garasnyi évi jövedelemből 7 garas adót fizetett. (Györffy: 1987:171, 197) Egy időben a báti esperesi kerülethez tartozott. A hívők anyanyelve hosszú időn át kizárólag magyar volt. A második világháború után több családot Csehországba hurcoltak, majd mintegy kétszáz ember a kitelepítendőek listájára került. A falu akkori plébánosa, **Kovács Pál** (1883-1949) kapcsolatot tartott a kitelepítettekkel is. Később azzal a váddal tartóztatták le, hogy *Mindszenty bíboros* felvidéki összekötője volt. A pozsonyi börtönben hunyt el. (Diós, 1998:284) A falunak több jeles papszülöttje is volt. **Sinkó József** (1861-1921) tanár, gimnáziumi igazgató, szentszéki ülnök a helyi temetőben nyugszik. **Dr. Lestár István** (1899-1973), a komáromi Mariánum volt igazgatója, címzetes prépost Óváron hunyt el. Őt is többször bebörtönözték, s azzal vádolták, hogy *Mindszenty bíborosnak* adatokat szolgáltatott ki a szlovákiai magyarok kitelepítéséről. (Diós, 2002:816) E faluban született **Sinkó Ferenc** (1912-1990) író, költő, katolikus újságíró, az Új Ember szerkesztője. Sajnos, a település plébániáját nemrégiben megszüntették, s a régi épületet is eladták.

A község első templomáról

Bár Gyerk első temploma nem tartozott a legrégebbiek közé e tájon, a faluban már 1300-ban biztosan állott Isten hajléka. (Bakács, 1971:35) A *Magyar Katolikus Lexikonban* is olvashatjuk, hogy Gyerk templomát 1332 előtt **Alexandriai Szent Katalin** tiszteletére szentelték. (1998:284) A helyi kiadványban egy XII. századi szentegyházat említenek, amely „valószínűleg román stílusban“ épült. (Tipary, 2006:141) Erről a régi templomról az 1779-iki *visitatióban* is említést tesznek, s elmondják, hogy az „a plébánia tőszomszédságában állott“; egy kéttornyú, de nagyon kisszerű építmény volt. Két oltárát pedig *Szűz Szent Katalin* és *Szűz Mária* tiszteletére állították. A *visitatio* sorait *Fábián János* honti egyháztörténész idézte egyik tanulmányában, aki még az alábbiakat is megjegyezte: „A lakosok vallomása szerint az országot árkának kihányása alkalmával nep, sz. János szobra közelében (Ez valaha nem a mostani helyén, hanem a falu nyugati részén állt. – Cs.K. megj.) embercsontokat ástak ki, s ugyanott jól kivehető bizonyos tojásdad alakú alap; kétségkívül itt állott a régi templom...“ (1867:836) A hajdani templomot a mai felépítése után már nem használták, s az 1808-as nagy tűzvészben maradványai is teljesen kiégtek.

A település mai római katolikus temploma

Gyerk mostani templomának építése kapcsán különféle adatokat közölnek az egyes kiadványok. A *Katolikus Lexikonban* az olvasható, hogy a falu „*Alexandriai Szt. Katalin templomát 1808-ban építették*“ (1998:284) Ezt az évszámot közli a *Borovszky-monográfia* is. (1906:45) Az *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadványban viszont azt írják, hogy „*Templomát 1770-ben építette át Galgóczi János esztergomi nagyprépost*“ (Hegedüs-Tóth, 2000:286) Ez a dátum szerepel a *Pozsony-Nagyszombati Egyházmegye Schematizmusában* (1995:101), a szlovákiai műemlékeket nyilvántartó munkában (Harminc, 1968:452), a megye honismereti olvasókönyvében (Csáky, 2003:175), valamint a falumonográfiában is. (Tipary, 2006:127) Építészeti leírásával az utóbbi nem foglalkozik részletesebben, csupán annyit közöl a szerző, hogy „*Az új templomot 1770-ben barokk stílusban építették. Majd 1809-ben klasszicista formában átépítették.*“ (2006:141) Egy másik helyen meg az alábbiakat írja: „*1770-ben lett a templom benedikálva. Ezt megörökíti a templom főbejárata fölött látható chronosticon*“ (2006:135)

Az **egyhajós** templom *poroszboltozatos*, észak-déli tájolású, **szentélye** sokszögzáródású, egy oszlopfőben végződő falsávval szegélyezett és kagylódíszítésű kő *falfülkével*. *Homlokzatát* falsávok és mérsékelt kiugró párkányok tagolják. A falsávból csak enyhén emelkednek ki a pillérszerű, függőleges sávok. **Csúcsíves tornya** a pajzsszerű oromzatba épült félköríves, kőkeretes ablakkal, toronyórával és órapárkánnyal. A *főbejárat* felett az építető színes püspöki címerkőve látható.

A **főoltár**ról azt olvassuk a műemléknyilvántartóban, hogy az XIX. századi **klasszicista** munka a központi festménnyel. (1968:452) Ebből mára megmaradt az az egyszerű oltárasztal, melyen a Szentségtartó füle és a Pieta-szobor látható. Az **Oltáriszentség-tartót** díszes oszlopfők keretezik, reliefes ajtaján Jézus és a két emmauszi tanítvány aranyozott képe látható, háttérben a Tízparancsolat kőtábláival. A Oltáriszentség felett helyezték el az ugyancsak XIX. századi szép **Savári Piétát** (Harminc, 1968:452). A szobrot fából faragták: Mária és a halott Jézus fején koronával. A Szűzanya fehér ruhában és kék palástban van, jobb kezével gyermeke fejét tartja, a bal az ágyékára helyezte. Jézus jobb keze lefelé lóg, testén aranyozott ágyéktakaró látható. Adatközlőm szerint „*a szobrot a Sinkó család vette Sastyinba*” (Tamásné Sinkó Mária, 1941), a helyi kiadványban viszont arról olvashatunk, hogy 1914-ben **Tóth György** családja vett a főoltárra „*egy Kis Szűz Mária-szobrot*” (2006:135). A főoltár alsó részének színes reliéftáblája egykor a mellékoltárt díszítette. A baloldali képen **Ábrahám** feláldozza **Izsákot**. Mellettük a megjelent angyal. A középső képen a **Húsvéti bárányt**, a jobb oldalin pedig **Melkizedeket** látjuk. A **Szent Katalint** ábrázoló oltárkép ma a szentély északi falán függ egy ovális fakeretben. Erről Fábrián János is megemlékezett egyháztörténeti munkájában, melyben ezt olvassuk: „*1865-1866. a ft. Kegyuraság bőkezűségéből mind a templom, mind a plébániaépület kijavított: azonkívül a ft. káptalan ünneplő, mélt. Szabó József kanonok ur pedig fekete misemondó ruhát küldött a templomnak ajándokul; s végre ngs Káncz Lázár kanonok úr egy műizléssel készült új oltárképpel – szűz sz. Katalinéval – ékesítette fel ugyanazt*”. (1867:840) A képen Katalin fehér ruhában, bordó palástban látható, fején rózsakoszorúval, bal kezében palmaággal. Jobb kezét a szíve felett tartja. A védőszent képe közelében az **Isteni erények** (Hit, Remény, Szeretet) szürkés freskóit láthatjuk.

A **Keresztoltárt**, azaz a **Szentkereszt mellékoltárt** adatközlőm szerint Selmeceen csináltatták. A helyi kiadványban ezt írják róla: „*1912. november 21-23-án lett felállítva a nagy kereszt a mellékoltárhoz. És a Fájdalmas Szűz, Szt. János és Bűnbánó Magdolna szobra. /.../ Ezeket Karuse József selmecebányai templomberendezési vállalata készítette*.” (2006:135) A hatalmas keresztén függ Jézus szépen kidolgozott, vérző teste. Töviskoronás feje jobbra fordult, a testen aranyozott ágyéktakaró van. Vérző lábainál ott áll fehér törülközővel, kék ruhában és bordó palástban, feje körül glóriával **Magdolna**; közelében zöld ruhában és bordó palástban áll **János**, akinek fejét ugyancsak korona ékesíti, s imára kulcsolt kezekkel tekint fel Jézusra. **Mária** fehér fátyolban, piros ruhában és kék palástban áll, arcához fehér kendőt szorítva, gyermekét siratja.

Az oltárasztal alsó részének reliefes fatáblája feltámadási jeleneteket ábrázol: a jobb oldalin **Lázár feltámasztását**, a középsőt a **Feltámadt Krisztust** a bal oldalin a **Naimi ifjút** látjuk. Az oltár alatti **Szentsírban** a halott Jézus fekszik.

A **Jézus Szíve mellékoltár** újabban keletkezett. A díszes oszlopokkal szegélyezett, reliefes, aranyozott ajtóval ellátott Szentségtartó fülkén áll a szobor, amely valamikor a szentélyben volt. (Balláné Bodzsár Erzsébet, 1952) A magyméretű szobor Jézust csillagokkal díszített fehér ruhában, bordó palástban ábrázolja. Feje körül glória van, vérző jobb kezét felemelve, a bal szíve felett tartja.

Adatközlőm szerint a templomnak régebben **Nepomuki Szent János mellékoltára** volt. Szent János faszobra ma a hajó hátsó részében látható, „*valamikor a Bolgár család csináltatta, akik a Vanko-házban laktak*”. (Tamásné Sinkó Mária, 1941) János díszes fehér karingben, bordó palástban van, szakállas fején birétum, körülötte csillagos korona, nyakában stóla, jobb kezében nagyméretű feszület látható. Az itteni Szent János-kultuszt bizonyítéka a faluban lévő szobor, mely egykor a régi templom közelében állítottott, illetve az újabb templom Nepomuki-oltára is.

A falumonográfiában olvassuk, hogy 1913-ban szentelték fel a **Lourdes-i barlangot**, melyhez a követ „*a bernecebaráti bányából a hívek ingyen fivarozták*”, a barlangot pedig „*Kovács Pál plébános útmutatása szerint Balla Károly gyerkő kőműves építette*”. (2006:135) Ugyanekkor szentelték fel a **Lourdes-i Szűzanya, Szent Bernadett és Szent Alajos** szobrát is. Az utóbbi fekete reverendában, fehér karingban látható; jobb kezében liliummal, bal kezében feszülettel.

A templomban számos szép szobrot találhatunk még. 1914-ben **Kovács István** családja egy **Keresztelő Szent János-szobrot** vásárolt, amely a keresztút mellett áll. János barna palástban van Jézus mellett, s vizet önt a keresztelendő fejére, aki két karját mellén keresztbe teszi. **Assiszi Szent Ferenc szobra** 1922-ben készült.

Mint adatközlőnk mondta: „*Kovács Pál kanonok úr nagy tisztelője volt neki, s a falu népe vette*“. (Tamásné, 1941) Ferenc kordával átkötött barna ruhában áll előttünk: feje körül glóriával, bal kezében a rend regulájával, jobb kezében kereszttel. **Szent Vendel** kék ruhában és barna palástban látható; imára kulcsolt kezével páztorbotját tartja, oldalán páztorbátka, lábánál egy bárány van. A falumonográfia szerint ezt *Balla József és neje, Kovács Mária* készítette 1924-ben (2006:136), adatközlőnk szerint *Bolgár Balázsék* vették. **Szent Teréz szobrát** 1930-ban szentelték fel, dr. Lestár István atya ajándékozta azt szülőfalujának. Őt a szokásos módon ábrázolták, rekvizituma a rózsák és a fészület. A **Betlehemet** *Kovács Mihály* esperes úr hozatta az 1950-es években. **Szent József** kék ruhában és barna palástban tartja balján a fehérruhás Kisjézust. Mindkettejük fején glória, József jobb kezében lilom van. A szobrot *Bolgár Balázsék* s a nagyszülők, *Balla Józsefék* vették még a háború előtt. **Szent Antal** jobb kezében is fehér liliom látszik. Balján, egy evangéliumos könyvön ül fehér csillagos ruhában a gyermek Jézus. „*A szobrot Tóth János vette, valami fogadalomból*“. (Tamásné, 1941) Van még szobra a **Fatimai Szűzanyának**, a **Feltámadt Krisztusnak** és **Szent Annának** is. Az utóbbi kék ruhában, zöld palástban és fehér fátyolban áll előttünk, balján a fehérruhás gyermek Máriával.

A régi **prosociós kereszt** a sekrestyében van. Ennek ajtaja mellett látjuk a szép négyes **rézcsengőt**. A **szószék** XIX. századi klasszicista alkotás, a **keresztelőkút** ugyancsak klasszicista munka: kőből és rézből készült. A torony alatt a világháborúban elesett gyerkeik emléktábláját látjuk.

Gyerk község szakrális kismelékei

Az Ipoly menti Gyerk község szakrális kismelékei közül a keresztteken és a fészületeken kívül megemlítendő a belterületen, illetve a falu határában található szobrok, valamint a két kisebb szakrális építmény: a kápolna és a képoszlop. A legrégebb emlék a XVIII. századból való, de állítottak egy-egy kismeléket a XIX. és a XX. században is.

Szobrok

A falu belterületén, pontosabban a község temetőjében látható **Nepomuki Szent János szobra**. 1970-ig ez a község közepén állt. Ekkor szélesítették a régi országutat, a szobrot pedig áthelyezték a falu keleti felébe, azaz a temetőbe. *1943-ban a Tisza István Cserkészcsoport tagjai* kutattak Gyerken, s ekkor ezt jegyezték fel falutörténetükben a szobor kapcsán: „*Az út mellett, a község közepén Nepomuki Szent János szobra áll. Ez egyébként az egyetlen szobor is.*“ Majd közölték annak dedikációját is, mely olvasatuk szerint így hangzik: „*NEPOMVKI s. Iano/ snak a Ió Hires/ néV VálaszTott/ patrónVssának/ tIszteLeTére áLLI/ ToTTa háLaaDó hi/ Ve SzVnyogh Iános/ GYERKI IoBBÁGY*“. A állítás éve pedig 1790. (EA21589.3.1.) A szent kultuszának emlékére *Fábián János* egyháztörténész is írt. Publikációjában ezt olvassuk: „*Nep. Sz. János szobrát Szúnyogh János gyerkki jobbágy állította 1790-ben, amint a latin és magyar felirat bizonyítja: DIVO Ioanni nepoMVCeno pIVs eIVs CLlens posVIIt Ioannes SzVnyogh GyerkklensIs – NepoMVKI sz. Iánosnak a Ió hÍr és néV VáLasztott pátronVssának tIszteLetére áLLÍtotta háLaaDó hIVe SzVnyogh Iános gyerkkl Iobbágy*“. (1867:837) A szoborról *Tipary László* falumonográfiájában szintén olvashatunk (2006:134, 142, 175), ám részletesebb leírást itt nem találunk. Nepomuki Szent Jánosnak egykor valószínűleg nagyobb kultusza lehetett Gyerken, amit az is bizonyít, hogy a szobrot az öreg templom közelében állították fel, az új templomban pedig egy faszobra is van a szentnek. A gyerkki szabadtéri Szent János-szobor ugyanabból a kőfaragóműhelyből kerülhetett ki, amelyből az egegi és a felsőtúri szobrok. Ezeket szintén a XVIII. században emelték, hasonló magas és díszes, szürkés talapzaton, mint a gyerkkit. Jánost fekete reverendában, fehér karingben, piros palástban, fején birétummal, kezében nagy kőfeszülettel ábrázolták. (E munka írásakor a szobor nem volt a helyén; restaurálás céljából elszállították onnan.)

Bár a magyar cserkészek azt írták fent idézett falutörténeti munkájukban, hogy Gyerken csak Nepomuki Szent Jánosnak állt 1943-ban szobra, ezzel nem érthetünk teljesen egyet. Hisz van a faluban, pontosabban a **Nagyhegyi-szőlők** alatt egy **Szent Orbán-szobor** is, amely bizony nem újabb kori alkotás, s valószínűleg már jóval 1943 előtt is készen állt. *Tipary László* munkájában azt olvassuk, hogy a szoborhoz régebben körmenet ment, ám „*Felállításának idejét nem tudjuk*“. (2006:142) Mai adatközlőnk szerint „*Az Orbán-szobor nagyon régi, s valamikor kijártak ide prosocióval*“. (Tamásné Sinkó Mária, 1941) Köztudott, hogy I. Orbán pápa (a későbbi Szent Orbán) rendelete volt, hogy a miseáldozat

kelyhét aranyból vagy ezüstből készítsék el. „*Ezért általában kehely, borívó edény, szőlőfürt társaságában szokták ábrázolni.*“ A szobrokon gyakran pápaként jelenik meg: fején tiara, kezében pápai kereszt van. De megjeleníthetik őt püspökként is. (Liszka, 2000:127-128) Szent Orbán egészalakos gyerki homokkőszobra mára már igen megkopott. A szentet főpapi ruhában ábrázolták. Fején püspöksüveg, vállán palást van. Jobb kezét áldásosztásra tartja, bal kezében egy evangéliumi könyv, azon szőlőfürt és feltételezhetően kehely van. A magas talpazaton álló szürkés szobor dedikációja már nem olvasható. Ilyen evangélikus könyvvel, szőlőfürttel ábrázolt szobrot Liszka József is bemutat könyvében. A szőgyéni Orbán-szobor a XVIII. század végén készült. (2000:132)

Kápolna, képoszlop

Gyerk község **temetőkápolnájáról** a falumonográfiában mindössze néhány sort olvashatunk, a részletesebb leírás, az építés évszámának és a szakrális emlék védőszentjének említése nélkül. A kiadványban többek közt ezt írják: „*A temetőben áll egy kápolna, benne oltár. Temetéskor szoktak itt misét bemutatni, de a nép kint állt, mert ez kicsi. Rajta két emléktábla: Tóth György, aki meghalt a II. világháborúban. Szülei állították. És Sinkó Ferenc emléktáblája 2004-től.*“ (Tipary, 2006:142) A *Pozsony-Nagyszombati Egyházmegye Sematizmusa* szerint a kápolna 1900-ban épült, s a **Legszentebb Megváltó** tiszteletére szentelték fel. (1995:101) A *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadványban viszont azt olvassuk, hogy Gyerk „*temetőjében 1895-től **Flagelláns Megváltó** kápolna van.*“ (Hegedüs-Tóth, 2000: 220) Az idézett *Tisza István Cserkészcsapat* kérdőíves gyűjtésében is találunk utalást az építménnyel kapcsolatban, mégpedig az alábbi: „*Kápolna egy van, a temetőben lévő. Építési éve 1891. A kápolnát építtette Kovács Katalin, férjezett Balla Györgyné.*“ (EA 21589, 1943:2-3)

A kápolna tulajdonképpen egy téglalap alakú, nyeregvetős, pléhvel fedett építmény. Homlokzata háromszögcsúcsban végződik, rajta egy huszártoronnyal. Ebben egy kis lélekharang lakik, tetején pedig kereszt áll. A szürkés építményt barna falsávok díszítik, s két ovális ablaka, egy félköríves, barnára festett, betonfalsávval szegélyezett ajtaja van. Oltárán két díszes fém gyertyatartó közt áll a fából készült Szentségtartó-szekrény, rajta egy nagyobb **Krisztus-szoborral**. A *Megkötözött kezű Krisztusnak* is nevezett szobor tulajdonképpen a Pilátus előtti Megváltót ábrázolja, derékig levetett piros palástban. A szobor előtt egy kisméretű korpuszos feszület áll. A külső falon elhelyezett fehér márványtáblán ezt olvashatjuk: „*TÓTH GYÖRGY/magyar bronz vitézségi éremmel/ kitüntetett hősi halott/ EMLÉKÉRE/ aki 1942. évi augusztus hó 10-én/ Oroszországban/ a staroshewojei karcokban/ hazája és egyháza védelmében/ 24 éves korában/ feláldozta ifjú életét/ / A gyászok könnye nem hullhat sírjára/ melyben ő a boldog feltámadást várja.*“ Egy másik, sárgás pléh táblára ezt a szöveget vésték: „*Isten napszámában/ mindig megmaradtam// SINKÓ FERENC/ költő, író, szerkesztő Gyerk község szülőttje/ 1912 – meghalt Budapesten 1990-ben/ Bár nem az anyaföld a nyughelyed/ szülőfalud örzi emlékedet/ Az emléktáblát a község önkormányzata állította.*“ A falu határában lévő **képoszlop**ot itt **kápolnácskának** nevezik. A Gyerk község az *Ipoly mellett* című kiadványban ezt írják róla: „*Egy kápolnácška áll az út szélén Gyerk és Tompa között félúton. Itt volt **Damasa** község a török dúlásig. Annak emlékét örzi. Értékes piéta-szobrát tolvajok ellopták. Ma szentkép van benne.*“ (2006:142) Hogy valóban az eltűnt falu emlékét örzi-e a kápolna, nem tudjuk. Mint ahogy azt sem, pontosan mikor épült. Adatközlőm szerint a kápolnát a *Bolgárok* állították. „*A dédapjuk, Kis András hurcolta erre a fát szekérrel Szalatnyáról. Állítólag itt ütötte magát agyon, annak az emlékére csináltatták, s a **Fájdalmas Szűzanya** szobrát tették bele. Fából vót, de azt ellopták. A másikat mi vettük Halász Maris anyjával Szentkútnál. Az egyszerű gipsz vót, de azt is ellopták. A **Fájdalmas Szűzanya** képet, ami most benne van, Lestár Teréz hozta.*“ (Tamásné Sinkó Mária, 1941) A képoszlop egy téglalap alakú kis építmény, melyet bátogetetővel fedtek be. Félkörívben végződő szoborfülkéje előtt üveges ablak van, mely mögött látható a Fájdalmas Anya olajnyomatos képe.

Keresztek, feszületek

Gyerk feszületeinek, keresztjeinek legtöbbje a falu belterületén található, de áll egy ilyen szakrális emlék a község határában is. A település **nyugati részén álló kőkereszt** kapcsán *Fábián János* jegyzete fel az alábbiakat: „*A falu nyugati végén lévő kőkereszt valljon kinek a költségén és mikor állítottott, nem tudatik; hihető azonban, hogy bizonyos **Balla Pál** esztergom-főmegyei áldozár (csakis ennyit lehet róla tudni) emeltette azt, ki fenntartására 20 pengő forintot hagyományozott.*“ *Fábián* megjegyzi, hogy „*ugyanezen Balla Pál 7 szentmisére 40 fnyi alapítványt*

is tett, amelyről szintén csak annyit tudunk, hogy 1812-ben már fennvolt“. (1867:837) Tipary László feltételezi, hogy a pap „valószínűleg Gyerk szülöttje volt az ősi Balla családból“. (2006:135) A magas oszlopra helyezett, egyenes szárvégű szürkés kőkeresztben egy vaskorpusz függ. A feszületet léckerítés keretezi. A helybeliek ezt *Kanyar-keresztnek* is nevezik, s adatközlőm említette, hogy utoljára *Bolgár Mária* festette azt be. Ma egy fehér márványtábla is van rajta, ezzel a két évszámmal: 1827. 2001.

Tipary László könyvében arról is olvashatunk, hogy „1843-ban Balla János gyerki gazda keresztet állított saját háza elé“. (2006:135) A **Balla-kereszt**ről Fábrián János is írt, mégpedig a következőket: „Balla János gyerki gazda 1843-ban fafeszületet állított saját háza mellett, 8 p. frtot tevén le tőkélül annak fenntartására.“ (1867:839) A fakeresztet valószínűleg a cikk megjelenésének évében, 1867-ben cserélték ki egy kőfeszülettel, ami annak nehezen olvasható dedikációjából is kiderül: „*Felemeltették BALLA BORBÁLA és szülei.../1867-ben*“. A betonalapzaton lévő, magas, többlépcsős, díszes oszlopon álló homokkőkereszt aránylag rövid szárainak végei háromkaréjosak. A korpusz ugyancsak homokkő, Krisztus fején töviskorona. A fej előre tarott, a szemek becsukottak, a lábak keresztben vannak, a testet ágyéktakaró fedi.

„*Van egy vaskereszt a község határának keleti szélén, az országút mellett. Korát nem tudjuk*“ – olvassuk a gyerki falukönyvben, majd arról is értesülünk, hogy 1938. okt. 11. és nov. 9. közt a magyar és a csehszlovák katonák itt őrizték az országhatárt, mivel akkor Ipolyság már visszatért város volt, Gyerk pedig még Csehszlovákiához tartozott. (2006:142) A **Kócsár-kereszt**ként ismert szakrális emlék egy vaskerítéssel körülvett többlépcsős betonoszlopon áll dedikáció nélkül. A díszített szárvégű öntött vaskereszt korpusza is vas. Egykor nagypénteken ide is eljöttek prosocióval a hívek.

A **templom melletti keresztet**, amely műkőből készült, s „*a missziók emlékére emelték*“, nemrégiben ledöntötte a vihar. Aranyozott vaskorpusza ma a templomban van. Az INRI-feliratos **központi temetőkeresztet** a XX. század első felében állították. Az egyenes szárvégű kőkereszt egy többlépcsős oszlopon áll, korpusza vas. Krisztus fejét előre tartja, rajta töviskorona, testén ágyéktakaró; lábszárai egymás mellett helyezkednek el. A dedikáció így szól: „*Állította/ özv. VARGA JÁNOSNÉ/ szül. PAP MÁRIA/ 1933*“. A temetőben több szép sírkeresztet is látni. Ilyen például a **Sinkó-család sírkeresztje**, amely márványból készült díszített szárvégekkel, rajta egy reliéfes Krisztus-fejjel. Hasonló kiképzésű a **Lestár-család** kovácsolt vaskerítéssel körülvett fekete márványkeresztje. Ugyancsak e temetőben látható a neves **Czoborok** sírkertje, melyben **Czobor Vilmos**, vámosludány egykori plébánosa is pihen.

Irodalom:

Bakács István: Hont vármegye Mohács előtt. Budapest, 1971

Borovszky Samu, szerk.: Magyarország vármegyéi és városai. Hont vármegye és Selmec-Bánya sz. kir. város. Budapest, é.n. (1906)

Csáky Károly: A Dunától a Szitnyáig. Komárom, 2003

Diós István, főszerk.: Magyar Katolikus Lexikon I-X. kötet. Budapest, 1993-2005

Fábrián János: Gyerk. Magyar Sion, 1868. 835-837.

Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza III. Budapest, 1987

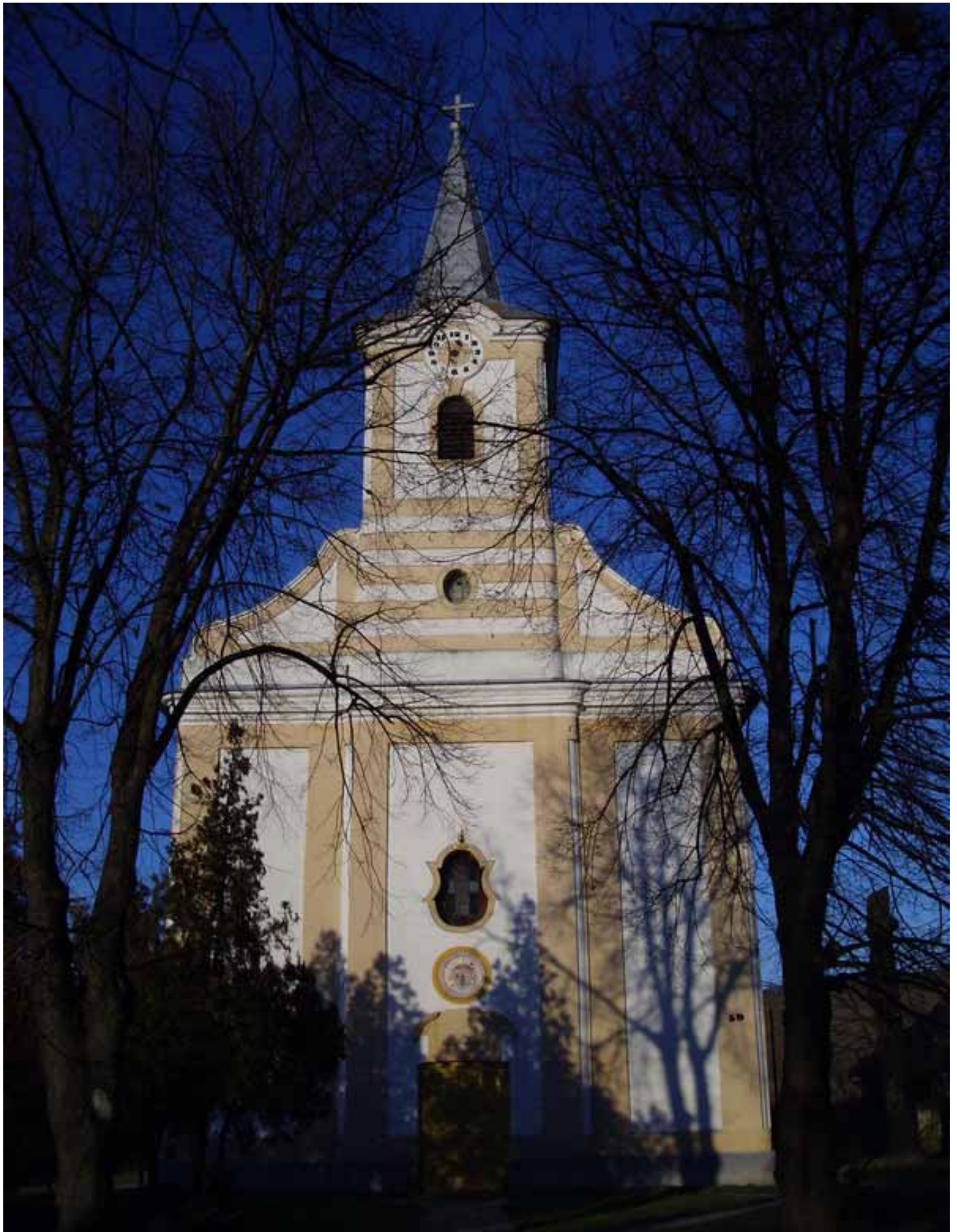
Harminc, Ivan a kol.: Súpis pamiatok na Slovensku I-III. Bratislava, 1968-1969

Hegedű András – Tóth Krisztina, összeáll.: Esztergom Főegyházmegye I-II. Esztergom, 2000

Liszka József: Állátatott keresztényi buzgóságul. Dunaszerdahely, 2000

Schematizmus Bratislavsko-trnavskej arcidiecezy. Trnava, 1995

Tipary László. Gyerk község az Ipoly mentén. Gyerk, 2006

A gyerki templom (Csáky Károly felvétele)

A Szent Kereszt mellékoltár (Csáky Károly felvétele)

A gyerki templom sasvári Piétája (Csáky Károly felvétele)

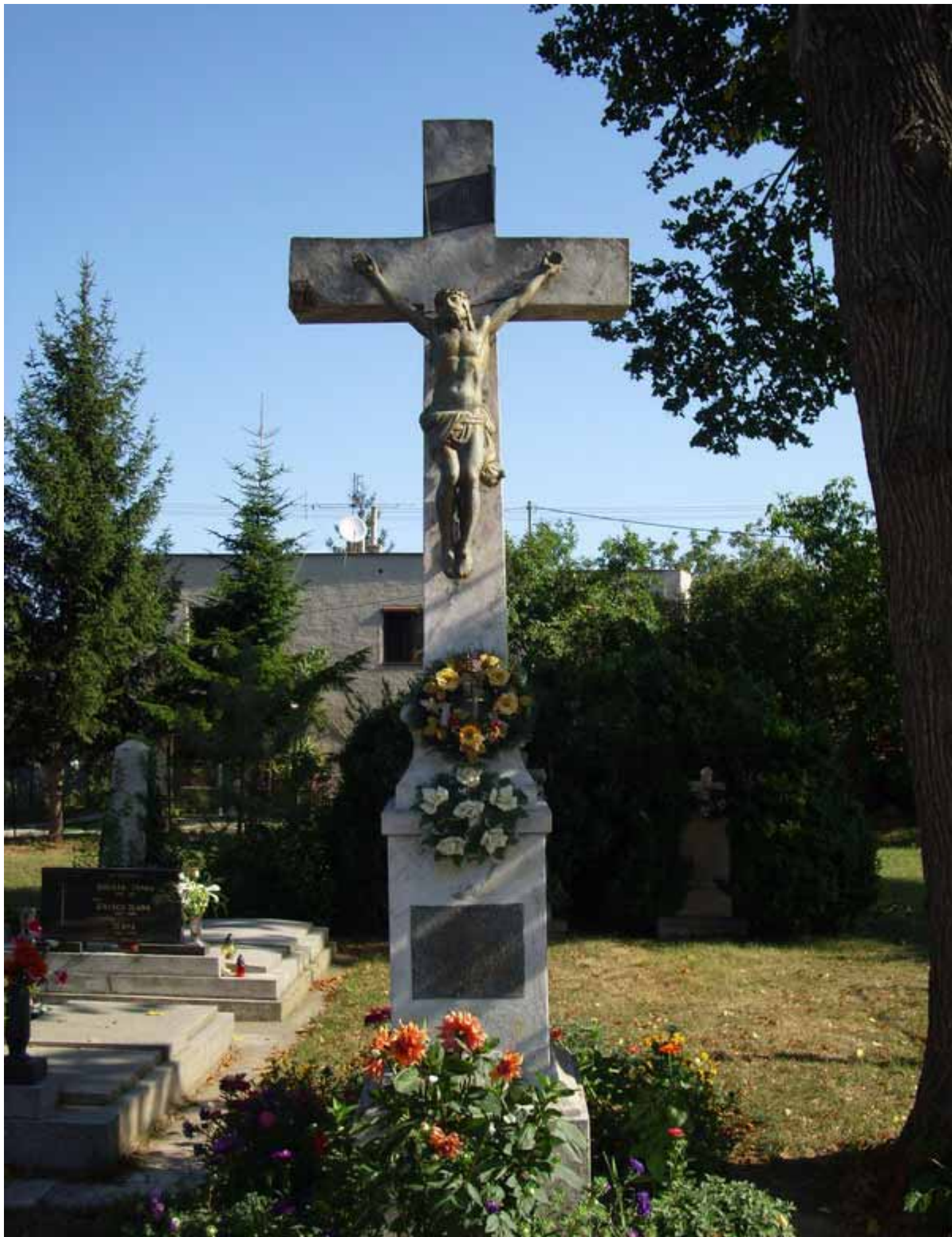
Nepomuki Szent János szobra (Csáky Károly felvétele)

Szent Vendel és Szent Ferenc (Csáky Károly felvétele)

Balla-kereszt Gyerken (Csáky Károly felvétele)

Temetőkereszt (Csáky Károly felvétele)

Temetőkápolna (Csáky Károly felvétele)

Nepomuki Szent János szobra (Csáky Károly felvétele)

Szent Orbán szobra (Csáky Károly felvétele)

Köd

KŐ-SZABÓ IMRE

Kitakart szemmel

Simon Péter végzett a munkával. Iratait elrakta, bezárta a fiókokat. Felöltözött, kiment az utcára és elindult hazafelé. Az úttesten átment, nem is nézett körül, ez az átkelés már olyan megszokott volt számára. Hirtelen azonban autófékezés rázta fel. Visszanézett, ott állt előtte pár méterre egy nagy szürke Audi. Nagyon megijedt. – Az anyád keservit, azt akard, hogy elvegyék a jogosítványom? – egy dühös férfi kiabált ki az autóból. Lehetett olyan ötvenöt éves. Sötét szemüveget viselt. Egyedül ült a kocsiban. – Ha rövidlátó vagy, tegyél fel szemüveget! – mondta tovább az autóban ülő férfi. – Szarházi! – kiáltott rá válaszként Simon, és mint aki jól végezte dolgát, tovább indult. Az autó motorja is felberregett és a kocsi meglódult, de húsz méter után hirtelen megállt. – Simon! Simon! – kiabált a kocsiból a szemüveges férfi. Simon hallotta a fékek csikorgását. Már azt hitte, újból egy autó áll meg mögötte. – Úgy látszik, ma el akarnak taposni! – mondta önmagának. Ijedten nézett vissza. Az Audi ott állt, lehúzott ablakkal, benne a szemüveges férfivel. Simon nem ismerte meg. – Gyere, elviszlek! – integetett feléje az autós. – Ki lehet ez? – morfondírozott Simon. – Nem ismersz meg gazember? – kérdezte és levette szemüvegét. – Szálljon be az örvezető úr! – folytatta tovább a szöveget. – Nézd csak a Pongó Géza honvéd! – tárta szét a kezét Simon és közelebb lépett. – Képes lettél volna a kocsim alá feküdni? – kérdezte Pongó. – Te sem kíméltél olyan nagyon! – válaszolt Simon egy kissé barátságosabb hangon. – Sok baj van veletek, gyalogosokkal! – összegezte az autós ismerős. – Az autósok sem verhetik a mellüket! – próbált érvelni Simon, hogy egy kicsit visszavágjon. – Esetleg fél téglával! – folytatta. – Ne magyarázz, szállj be! – utasította Pongó Simont, aki engedelmeskedett. Megkerülte a kocsit és beült előre.

Pongó Géza gázt adott, kapcsolt. Erősen meghúzatta a kocsit, újból kapcsolt. Negyedikbe tette a sebességváltót. Simon nézte a sebességmérő órákat. Hatvannal mentek. – Hol laksz? – kérdezte bevezetőként Pongó és megelőzött egy cammogó Skodát. – Angyalföldön! – mondta egyszerűen Simon. – Nincs kedved kijönni velem Gödöllőre? – kérdezte Pongó, előre nézett, szemét nem vette le az útról. – Addig beszélgetünk. Egy kis szajrét kell elhoznom. Jó? Simon egy kicsit gondolkodott, úgy sincs semmi dolga. Mára nem tervezett semmit, beleegyezőleg nyugtázta: – Rendben van! – Másfél óra, majd sietek! – tette hozzá Pongó, aztán egy rövid csend ült közékük. Az útra figyelt, fékezett. Sárga volt a kereszteződésben a lámpa. Sebességben hagyta a kocsit. Körülnézett. Zöld lett. Rálépett a gázra. Jó erősen. Felbőgött a motor, újból kapcsolt. Simon erősen kapaszkodott. – Nem kíméled, amint látom! – mondta Pongónak. – Egyszer úgy is tönkre megy! – legyintett. – Csak nem mindegy, hogy mikor? – vont a kétségbe állítását. – Imádom a sebességet! A száguldásnál nincs jobb! – és hogy nyomatékot adjon ennek az összegzésnek, egyik kezével ütemesen ütögette a kormányt. Simon hirtelen nem tudott mit válaszolni, egy idő után annyit mondott: – Jó kis kocsi! – Tragacs ez öregem! Talicska, öreg már! – összegezte a kocsi bizonyítványát Pongó. – Sajátod? – Persze! – Mikor vetted? – érdeklődött Simon. – Hat éve. Úgy kaptam kintről. – Nagybácsi? – Nem. Az apámtól. Kint voltam nála, Párizsban és megajándékozott. – Mikor ment ki az öreged? – kérdezett tovább. – Már régen. Negyvennyolcban, vagy ötvenben. – Mit tett ott abban a szép városban? – Már nyugdíjas, régebben esztergályos volt. – Nem akartál kint maradni? – Mi a fenének? Jó nekem itt! Már a Kerepesi úton mentek, Pongó Géza jól vezetett. Könnyedén fogta a volánt, de biztonságosan. A motort nem kímélte. A gázra nagyon haragudhatott. Méregből taposta. A kocsi jól futott. Itt egy kicsit hosszabb szünetet tartottak. Mind a ketten az utat nézték, a szürke aszfaltot, ahogy elfutott az autó kerekei alatt. Aztán összegzésként még hozzá tette: – Mihez kezdtem volna én ott? – a kérdés után egy kis szünetet tartott. – Kőműveskedtem én már eleget. Annyi téglát egymásra malteroztam, hogy összerakva, magasabb lenne, mint a Gellért-hegy. Csak ezt tudom, ez a szakmám! – És most mivel foglalkozol? – kérdezte hirtelen Simon és Pongó felé fordult. – Önkormányzatnál vagyok, építésvezető! – Az prima! – csettintett a nyelvével Simon. – Változatos, meg néha leesik valami, ha az ember figyel! Meg nincs egy helyhez kötve. Egész nap furikázok, építési területek között. Könnyen lehet üzleteket kötni és ez sem utolsó! – Megnősültél? – kérdezte Simon. – A család? – kérdezett vissza. Először nem válaszolt, úgy tűnt, mintha gondolatait rendezgetné, majd csak annyit mondott: – Háromszor! – Az igen! – mondta Simon Péter. – Szép teljesítmény! – összegezte némi iróniával. – Három asszony, öt gyerek, de már

van két unokám is. Ők a legaranyosabbak! – mondta Pongó Géza és az utat figyelte, közben fokozta a sebességet. – Azért a nőket sem mellőzöd? Vagy allergiás vagy? – Nem hiszem. Sokszor úgy érzem magam, mint egy bivaly! – Lustaságban? – kérdezte szelíden Simon. – Süket! Erőben! Ilyenkor, ha elkapok egy pipit, jaj annak! – De neked is, ha nem figyelsz az úttestre! – intette hangosan Pongót. – Ha kitöröm a nyakam, akkor legalább jössz velem a másvilágra. – Autózni? – Szolgának! Esetleg segédvezetőnek!

Egy nagy bútorszállító autó ment előttük. – Sétakocsikázást tart ez a fickó? – kérdezte Pongó fennhangon. Simon a sebességmérőre nézett. A kocsi százhússzal ment. – Megy ez! – próbálta magyarázni. – Döcög! Nem sebesség ez! – legyintett egy kissé bosszúsán Pongó és hozzátette: - Leelőzzük a nyavalyásokat! Balra indexelt. Középre ment a kocsival. Szembe jött egy másik teherautó. Pongó tartotta az irányt. Kétszer erőteljesen megnyomta a kürtöt. Simon érezte, hogy Pongó erősebben rálép a gázra. A bútorszállító kocsi fékezett. – A marhája ... - sziszegte Pongó és sebességet kapcsolt. Szeme az úttesten. Erősen balra vágta a kormányt. Simon megrémült. Hirtelen nem tudta mibe kapaszkodjon. Hozzávetődött Pongó Gézához. – Kapaszkodj, majd megmutatjuk ezeknek a ... - mondta Pongó. Simon nem hallotta a hangját, mert a bútorszállító kocsi motorja elnyomta. Mellettük ment jobbról. Egy darabig együtt ment a két kocsi. Szembe feltűnt egy személyautó. – Vigyázz, ott szemben! – kiáltott Simon. Úgy érezte, most belerohannak a személyautóba. Becsukta a szemét. Csak az jutott az eszébe, hogy – Mi a fenének ültem én ebbe a kocsiba bele. Tudhattam volna, hogy így vezet. A honvédségnél is örökké száguldott! Amíg a szöveget mondta magába, nem gondolt másra, érezte, ezt kell tennie, mert így eltereli figyelmét a kialakult helyzetről. Azt várta, hogy vége legyen ennek a fülsiketítő motorzúgásnak. Ha ez megszűnik, és még levegőt vehet, akkor megmenekült! A motor zúgása erősödött. Crescendóként csapott Simon fülébe. Érezte a kocsi kissé jobbra kanyarodik. A motorzúgás gyengült. Aztán csak egy motor zakatolt egyenletesen. Öngyújtó kattanasát hallotta, kinyitotta a szemét. Pongó Géza gyújtott rá, egy cigarettára. – Kérsz? – nyújtotta feléje a dobozt. Simon kotorászott benne. Érezte, remeg a keze. – Mi van? Beijedtél? Csak nincs tele a nadrágod? Megállhatunk! Simon szótlán maradt, tudta, most egyetlen szó sem hagyná el a száját, dadogni, meg minek? Meggyújtotta a cigarettát. Hosszan szívta. A füstöt egyszerre engedte ki a száján és az orrán. Lassan megnyugodott. A sebességmérő százat mutatott. A szívverése is egyenletessé vált, a régi tempóban dobogott. – Merész srác ez a Pongó fiú! – összegezte magában. – Mindig így hajtasz? – kérdezte félelem nélkül. – Általában, ez a tempóm! – Hány évig akarsz éli? – Legalább hetvenig! – Hány év alatt? Pongó értetlenül nézett rá. – Ilyen ütemben a hetven évad fele idő alatt lepereg! – állapította meg a hallottakat értékelve Simon Péter. – De azért jó hecc volt? – kérdezte mosolyogva Pongó. – Sohasem szoknám meg! – Jó szórakozás! – Különös hobbyd van. Könnyen rámege az életed! – intette Simon. – Csak egy van, de nem mindegy hol veszíti el az ember? - ezt úgy félvállról, flegmán buggyantotta Simon elé. – Nem hinném! – Egyszer úgy is kitöri az ember a nyakát. Én ebben a dobozban fogok kimúlni! – mondta Pongó olyan hangnemben, mintha már el is döntötték, az ő életében ennek így kell lennie és kész! – Választhatnál szebb halált is. Túl borzalmas! – mondta Simon és egy kicsit megborzongott. – Nem sokáig tart... pillanat műve az egész, főleg ha így megyek. Azért is teperek száz fölött mindig! Simon nem szólt, úgy tűnt Pongónak, mintha törné a fejét azon, amit az imént mondott. Érezte, ennek az irodista fickónak ilyen életfilozófia nem fér abba a kiművelt fejébe. – Pedig szebb lenne kilencht éves korodban, végelgyengülésben meghalni! – törte meg a pillanatnyi csendet végül Simon. Pongó Géza csak legyintett. – Nem vagyunk kiválasztottak. Te sem, meg én sem! A ma emberének nincs végelgyengülés! - Igen! – mondta beleegyezőleg. - Születni nehezebb, mint meghalni! – tette hozzá halkán Simon és fészkelődött az ülésben, de a biztonsági öv nem adott nagy mozgási teret, így beletörődve ült tovább és megadólag nézte az utat. Pongó Géza is magába roskadt egy kicsit. Szótlanságra váltott, úgy tűnt, mintha a beszélgetéseknek itt vége szakadt volna. Olyan semmissé vált közöttük minden, csak a motor egyenletes zúgását lehetett hallani. Jó tíz perc is eltelt, amikor Pongó megszólalt. Már az első mondatból kitűnt, hogy most itt egy nagy összefoglaló szöveg következik: - Élni, élni öregem az a művészet! Főleg jól élni! – visszakapcsolt egy sebességet. – Gürizik az ember egész életében, és a végén eltűnik. Nyomtalanul! – megint rálépett a gázpedálra, a motor erősebben dolgozott. – A halottas kocsi nyomát, az utolsó nyomot is elmossa az eső! Aztán a kutya sem emlékszik rád! – itt megnyomta a dudát, de nem volt ennek a túlkölésnek semmi értelme. Olyan levezető cselekedett volt csak. – Néha tesznek a sírodra egy szál virágot, mert az illendőség így kívánja és kész! – legyintett a kezével, mint aki mindent befejezett.

Emelkedőnek ment a kocsi. Fulladni kezdett a motor. Pongó visszakapcsolt és csökkentette a sebességet. Újból kapcsolt, ötvenet mutatott az óra. Pongó befejezésként még hozzátette: - Nagy szavak! Élni kell öregem! – mikor befejezte, ökölbe szorított kezével egy felemelt, erős igenlő mozdulatot tett. Felértek a domb tetejére. Az út hirtelen kanyarodott, majd hosszú lejtő következett. Pongó nem kapcsolt, lassan engedte a kocsit, majd úgy háromszáz méter után váltott sebességet,

a kocsit hirtelen megugrott. – Nem nekünk való ez! – mondta már egy kicsit lazábban Pongó. – Hagyjuk a politikusoknak! Egy kis zenét inkább? – bekapcsolta a rádiót. – Lassan meg is érkezünk. Még három kilométer. Simon figyelte az utat. Fákkal övezett utcába hajtott be Pongó. Egy kőkerítéssel körülvett ház előtt állt meg. – Mindjárt jövök! – mondta csak úgy megszokásból. Kiugrott a kocsiból, besietett a házba. Rövid idő múlva vissza is jött. Egy nagy bőröndöt cipelt. A kocsit hátuljába tette. Lecsapta a csomagtartó tetejét. Beült a kocsiba, beindította a motort, hátrafelé ment, majd előre. Éles szögben fordult, gázt adott, kapcsolt. Újból az országúton futott a kocsit, visszafelé. Simon cigarettára gyújtott, hallgatta a zenét, élvezte a kocsit egyenletes sebességét.

Pongó komor arccal vezetett. Mintha megváltozott volna, nem annak a könnyű embernek tűnt, mint az ide jövő úton. Nem nézett Simonra, mikor megszólalt. – Tudod, valamiből meg kell élni az embernek. Egy kis szajré... jó üzleti érzék és már is elmúlt a vész! – Meg egy kis körültekintés! – intett enyhe mosollyal Simon látszatként. – Az természetes! Tiltott dologgal... nem foglalkozom! – magyarázkodott Pongó Géza. Elhallgatott. Simont nem is érdekelte ez. – Ez az ő dolga – gondolta. – Ha megüti a bokáját, hát csak üsse, neki fog fájni! – nyugtázta önmagában. Visszafelé az út gyorsan elfogyott a kocsit kerekei alatt. Pongó szótlán volt, csak a vezetéssel volt elfoglalva. Néha kérdezett Simontól, mit tesz? Hogyan él? A válaszra már nem is volt kíváncsi. A Váci úton az Árpád híd előtt megállította a kocsit. – Ne haragudj, de megyek Óbudára. Itt laksz a közelben úgy is. Nem? – Igen! – mondta kissé meglepetten Simon, amikor érzékelte Pongó sietését. – Kösz a kocsikázást! – tette még hozzá Simon és kiszállt az autóból. Pongó kapcsolt, felbőgött a motor, a kocsit megugrott és elkanyarodott a híd irányába.

Simon Péter ezzel a délutáni kis autózással többet nem is foglalkozott. Elfoglalta a munkája. Talán három héttel később, amikor bement a Négyszögletűbe, hogy munka végeztével megigyon egy laza fröccsöt, került a kezébe egy bulvárlap. Ahogy lapozgatta, az egyik oldalon nagy cím: *Lebukott az autós drogfutár!* Több kép és az egyikken felfedezte Pongó Gézát. Megismerte mindjárt, pedig a szeme nagy fekete áthúzással, ki volt takarva. A cikk ecsetelte az eseteket, ahogy a szállítmányokat vitték, hozták. Simon gondolkodott, feltette a kérdést önmagának önkéntelenül: - Megérte? Választ talán Pongónak kellene adnia, de már nem teheti meg. Aztán ahogy teltek a napok, Simonnak a szelíd, de veszélyes délutáni autózás jutott egyre többször az eszébe, meg a kitakart szemű barátja.

Kapaszkodás

ÁCS BÓDOG

REQUIEM EGY FOLYÓÉRT

Tudatomban ott vibrálnak a szörnyű katasztrófa képei, a földönfutóvá tett, megégett emberek néma kétségbeesése, a gyász mélységes döbbenete, elhullott állattetemek, a vörösre festett házfalak, növények, és a - vörösre változott folyó! Gondolataim nem képesek elszakadni a rettenet képeitől.

A katasztrófa olyan borzalmasan nagy, amely mellett a folyó élővilágának teljes pusztulása csak a tragédia egy epizódja lehet. Ám lelkem mélyén végtelenül keserűen állapítom meg, túl a hatvanon, több száz folyópartokat járó vadász és horgásztársaimmal együtt, mi, hátralévő éveinkben már nem horgászunk a Marcal folyóban és nem vadászunk partjain!

Egyszerűen azért nem, mert a vörös rém kísértete ott ólalkodik majd a partokon, por alakban a növényzetben, medrében iszap képében, - s ha még lesz - halainak, állatainak minden egyes sejtjében!

És hiába nyilatkozott egy „szakértő” azt állítva, az élővilág majd szépen regenerálódik idő múltával, mi, természetszerető horgászok, vadászok már nem hiszünk - senkinek!

Bevégeztetett! Az, ami nem sikerült teljesen az előző két alkalommal, szintén az ajkai timföldgyár jóvoltából, most halálosan végzetes eredménnyel járt! A Marcal partjain barangoló horgászok, vadászok bizonyára még emlékeznek a múlt századbeli mérgezésekre, a folyó felszínén úszó haltetemek tömegére és a cinikus mentegetőzésre, amely ipari csatornának nevezte kedves folyónkat - népgazdasági érdekből!

Most aztán tényleg ipari csatorna lett a Marcal folyóból! Hivatkozhatnak majd rá a tisztelt védő urak a végeláthatatlan pereskedések során, amikor azt kell bizonygatni a mohó nagytőke védelmében, ennek a folyónak nem is volt élővilága... már korábban sem!

És lehet majd bizonygatni a földönfutóvá tett, megégett embereknek, a nyomorultul, kínhalállal meghaltak hozzátartozóinak, talán mégsem volt olyan nagy az a lúgkoncentráció...

Miközben tehetetlenül siratjuk a folyót - s a kedves múltat - melynek feltámadásában már nem reménykedünk, azért megkérdezzük minden arra illetékest:

- Meddig kell még eltűnnünk a rablókapitalizmus garázdálkodását, folyóink, tavaink, termőföldjeink megmérgezését, erdeink kivágását? Mikor születnek már olyan szigorú törvények, megtorló intézkedések, amelyek megállítják a természetet, az embert semmibe vevő nagytőke gátlástalan szerencselovagjait?

És addig? Ejjhetünk egy néma könnyecseppet a halott folyóért, gyűjthetünk gyertyát, s mondhatunk egy csendes imát az elhunytak emlékére, ám nem feledkezhetünk meg arról:

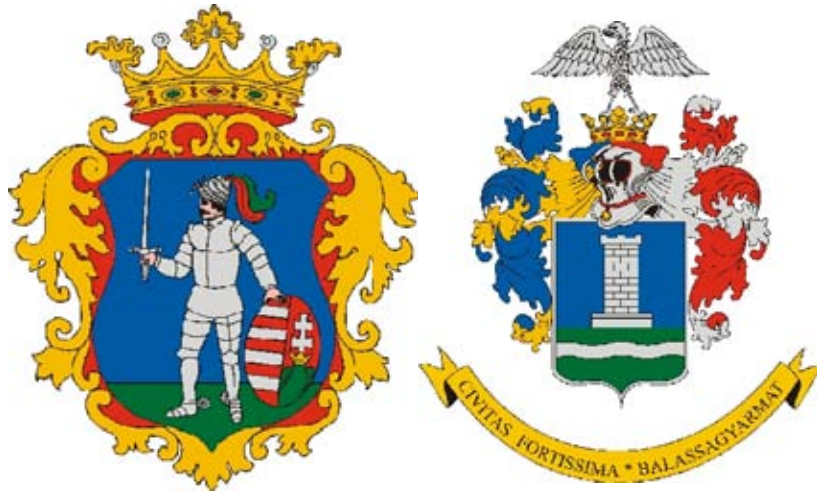
- Ma még csak környezetünket, s az élővilágot mérgezik, s ölik a mohó rablókapitalizmus lelkiismeretlen kufárjai az extraprofit érdekében... de holnap... Talán már mi, emberek következünk!

Kelt Pápán az Úr 2010 esztendejében Mindenszentek hava nyolcadik napján

Vízpart

VÉGH JÓZSEF

Regék, legendák, történetek Balassagyarmat térségéből II.

A Csadó tanya kincsei

A tanyaához több kincs-legenda is fűződik. Az egyik szerint az öreg tanyán, azaz a régi ház romos kőfalai között a család egyik tagja meg is találta az elásott kincset, mikor azonban felbontották a ládát, kiderült, hogy akkorra már elértéktelenedtek a szép számmal előkerült Kossuth-bankók. Mesélik, hogy fehér lett az egész rét a szétdobált bankóktól. Nagy volt a csalódás.

A tanya helyét ma már csak egy homokkőből készült fészület őrzi. Írása mára olvashatatlaná vált, de még dacol az idővel. A környékét alaposan meglyuggatták az építkezésekhez szükséges homok kibányászása érdekében. A legenda szerint ez a fészület is elásott kincs helyét őrzi. A történet azonban arra is biztosítékot talált, hogy ne essék e hely a kincsvadászok áldozatává. A kincset ugyanis tizenhárom macskafejű gyermek őrzi, akik valamennyien ide vannak eltemetve. A néprajztudomány számos hiedelmet ismer a macskákkal kapcsolatosan, s a különböző kultúrákban gyakorta találkozhatunk macskafejű lényekkel. E konkrét történet jelentésének megfejtése a néprajzos szakemberek dolga.

A Csadó-tanya kőkeresztje

Az érsekvadkerti Sír-patak legendája

1710. januárjában a szabadságharc csatározásai is érintették a települést. Császári had szállta meg a helységet, s 1710. január 22-én vívták meg a kurucok és császáriak a Vadkert-Romhányi csatát, melyet kuruc részről maga II. Rákóczi Ferenc vezetett. A csata jelentős része a Vadkert határában lévő Sír-pataknál zajlott. A település egyik dűlőjét ma is

Sírpataknak nevezik, mert - amint ezt a legenda tartja - Heister császári hadvezér a kuruc lovasság egy részét erre az akkoriban ingoványos területre szorította, kiknek nagy része ott lelte hősi halát. A vérükkel pirosra festett patakot látván mondták a túlélők: „sírvatok patakok”.

Hogyan kerültek a húszpengősre a dejtáriak

Horváth Endre festőművész és grafikus 1896-ban született Bazinban, Pozsony megyében. A gimnáziumot Balassagyarmaton végezte. Az első világháborút követően iratkozott be a Iparművészeti Főiskola grafika szakára. A népművészet mindig nagyon vonzotta. Ez volt az oka, hogy mikor a Nemzeti Bank Pénzjegynyomdájában dolgozott, gyakorta nyúlt palócföldi témákhoz. Az általa rajzolt bankjegyeken szerepelnek az Őrhalomban, Patakon, Dejtáron, Rimócon és Hollókőn rajzolt népi alakok.

Dejtáron azt tervezte, hogy egy fiatal párt kér fel modelljének. A kiválasztott menyecske férje azonban nem volt otthon. Kőművesként kereste a kenyerét a fővárosban, s csak a hétvégeken tért haza. A művész felajánlotta, hogy keres egy fiatalembert és majd úgy rajzolja le őket együtt. A menyecske persze hallani sem akart erről, hiszen mit szól majd a falu, ha nem a férje mellett látja. Végül is csak úgy állt kötélnek, ha egy öregember kerül mellé a bankóra, aki még a fejét is kissé elfordítja.

Történetek Drégely váráról Az Aranygomb hegy legendája

„Nagy kiterjedésű, lapos iker hegy. Keleti oldala a Lányárokkal határos. Északi a Szállásokkal. Nyugati oldala a patakig terjed. Déli oldala a Drégely várral szemben néz, 1960-ig jó minőségű szőlő vette körbe az egész dombot. A Nagy Aranygombtól nyugatra van a Kis Aranygomb, a két csúcs között a távolság 70–80 m lehet. A helyi hagyomány szerint ide temették el a hős Szondi György várkapitányt. Azért tartották ezt valószínűnek, mert Ali basa parancsnoki sátra a várral szemközti hegyen volt (Nagy Aranygomb). Emiatt oda nem temethették, de közvetlen mellette levő dombon lehetségesnek látszik. Az akkori korban szent törvény volt, hogy: „Az elesett hősök nyugvóhelyét ne bolygasd, és titokban tartsd!” Ezt az ősi törvényt be is tartották. Tehát, aki tudott Szondi György temetési helyéről, amíg élt, hallgatott. Ezért az utókor nem szerezhetett biztos tudást sírjáról. Így végül is „drága ez a hely, mint az arany”. És így lett Aranygomb.”¹ Van, aki úgy tudja, hogy azért kapta ezt a nevet, mert a szőlőhegy arany nedvét arany kupákból itták itt őseink.²

Szondi György sírhelyéről azonban valójában sajnos semmi biztosat nem lehet tudni. Annyi bizonyos, hogy Ali az „Aranygombon” állította fel egész tüzérségét, és itt helyeztette el fővezéri sátrát is. Jól követhette innen a csata menetét. Tinódi a temetkezésről semmit sem szól, Istvánffy pedig a következőket mondja: „a várral egyenesen átellenben fekvő hegyen”. A vár homlokzata észak felé van, ezzel szemben azonban semmilyen emelkedés nincsen. A várhegyet ugyan több hegy is szegélyezi, a bejáratnál átellenben azonban csak az Aranygomb fekszik.

A császári levéltár adatait feldolgozó Jankó E. Vilmos is arról tudósít, hogy „Ali, ki a bátorságot ellenségében is tisztelte, nem késett Szondi utolsó kívánságát teljesíteni s a hőst tisztességesen eltemetésben részesíteni, mert midőn neki Szondi levágott fejét elhozták, azt a testtel együtt, az általa oly hősileg védett váracsccsal szemben levő hegyen elásatta és a sírra az eltemetett zászlaját és dárdáját feltűzette.”³

Ilyen lehetett Drégely vára egykoron

¹ M. Csósza 54. o.

² Gyürky Antal: Drégelyi Ereklék in.: Szondi Album 50. o.

³ Jankó E. Vilmos: Drégel várának hősiés védelme 1552-ben, in.: Szondi album 40. o.

A Lányárok legendája

Egy mintegy háromszáz holdas területet neveznek így Drégelypalánkon. A helyi hagyomány úgy tartja, hogy 1552-ben a törökök elől ide menekültek a faluból a lányok és fiatal asszonyok gyerekestül. Itt biztonságban átvészelhették az ellenséges csapatok támadását. „Egy lápos rész is van benne és köztudott, hogy a lápon lidércfény jelenség előfordul. A törökök, amikor az árokhoz merészkedtek, az asszony nép a láp területére menekült. Ide pedig lovakkal nem tudtak utánuk menni. Az asszonyok ezen a területen pallón közlekedtek, amit mindig felszedtek maguk után. Egy alkalommal a törökök körbefogták a lápot, úgy gondolták, kiéhezhetik az asszonyokat. De amikor meglátták este a lidércfényt, megijedtek, azt hitték a drégelyvári ostromnál megölt gyaurok szellemei – és elkotródtak.”¹ Pesty Frigyes úgy hallotta, hogy a Drégely ostroma alkalmával csak a vitézek maradtak a várban, s a köznép a Leányárkon keresztül menekült meg. „... midőn Szondy nagy hős látta volna miszerint Drégely várát törökök ellenében tovább nem védelmezheti, s a bent lévő vitézek egytől egyig magát elszánta az utolsó élete perceig védelmezni, s meghalni, - a Várban lévő erőket onnét kivezetvén kik is ezen ároknak tartva magokat lebocsájtottak, ezen az árkon menekültek a török üldözésétől.”² S valóban más forrás is említi, hogy az asszonyokat és a gyerekeket elküldték a várból, mielőtt még elkezdődött volna az ostrom.

A Varga tó története

A vár közelében lévő egykori tó az ott lakó vargától - ki a várbelieknek bőroket készített - vette eredetét. A néphagyomány úgy tudja, hogy ő árulta el a várat a törököknek. A történet szerint ő árulta el a várnak a leggyengébb, és legkönnyebben bevehető részét. Jutalmul egy olyan zsák aranyat kért, amilyen ő maga volt. A várat így könnyűszerrel bevette a török basa, s mivel eredendően szavatartó ember volt, úgy jutalmazta meg az áruló vargát, hogy lenyúzatta a bőrét, teletömte arannyal, s így küldte vissza a faluba. „Azon nagy vályót mellyen a vizet tálaiba, - hol bőroket áztatta s cserezte – vezette s töltötte, a drégelyiek alig 4 éve annak csak hogy szétszedték s felégették, s akkor is ezen a tölgyfa ép és erős volt. – A négy szögű toloknak, mellyekből a víz egymásba folyt – helyei most is láthatók.”³ Egy másik változat szerint az áruló a török tüzérek felvezette a közeli “Kecskehegy” csúcsára, ahonnan - attól kezdve - a legeredményesebben tudták tűz alatt tartani az amúgy is omladozó falakat. Az ostrom végén, amikor Szondi György levágott fejét Ali pasa elé vitték a janicsárok, alázatos hajlongások közepette megjelent az áruló is. Ali pontosan betartotta a szavát... pontosan annyi aranyat adott a vargának, amennyi a bőrbe belefért: elevenen megnyúzatta az árulót, bőrét telerakta arannyal, a holttestet pedig a Kecskehegy alatti tóba dobatta. A tónak még ma is Varga tó a neve.

A Halálos tó

Történetét úgyszintén Pesty Frigyesnél olvashatjuk. Egy rengeteg nagy nádasról van szó, melynek oltalmában sokan megbújtak a török világ idején. Ide csak az merészkedhetett be, aki jól ismerte a járást. Máskülönben ezer veszély leselkedett reá. Egy történet is van arról, hogy „egy huszár keresztül akará gázolni ezen ingoványt, de fultt bele, - és sokáig hallottak és láttak éjjelenként egy alakot lóháton az ingovány között csatangolni, s kísérteni, most legjobb kaszáló rét”⁴ Meglehet, hogy ez az a terület amelyet M. Csósza Mária Nagysziget néven említ. A mintegy 600 holdas rét az Ipoly partján terül el a Zabától a Hidvégi köves útig. Az 1800-as évek végéig az Ipolynak egy másik medre is volt, ez a terület, amelynek két ága körülfogta ezt a területet szigetszerűen.⁵

A Szondi-alagút rejtélye

Ha - akár még manapság is - valaki a Kámorhoz fűződő történetek felől érdeklődik Diósjenőn, vagy a környező falvakban, előbb-utóbb nyomára bukkan annak a vélekedésnek, hogy a Nógrádi várat egy titkos alagút köti össze Kámorral, s amelyen át aztán tovább is eljuthattak egykoron egészen Drégely váráig. A történet minden bizonnyal onnan eredeztethető, hogy mindhárom várban van “alagút” melyekhez rejtélyes esetek fűződnek. Nógrád várát egy alkalommal erősen támadta a török, s mikor végre bevéve azt, elfoglalta az erősséget, meglepetéssel vette észre, hogy egy teremtet lélek sincs már a várban. A hagyomány szerint a várvédők Kámor felé menekültek az alagúton át. Drégely vára közelében is erősen tartja

magát a történet, hogy a Szondi-alagút összeköttetésben áll a várral. A dolog szépséghibája ott van, hogy míg Nógrád és Drégely vára a török időkben élte fénykorát, addig Kámor vára már a hódoltságot megelőző időszakban elpusztult. Valami szerepe azért mégiscsak volt Kámornak ebben az időszakban is, hiszen a ma is használatos nevű Török asszony útja a közelében található. Erre vezetett egy, a török csapatok között hírt vivő asszony útja.⁶

A Drégelypalánk szomszédságában, a Hont-Csitári kegyhely közelében található alagút sokak fantáziáját megmozgatta. Lelkes amatőr kutatók kezdtek neki a feltárásának. A pénz, az erő azonban rendre elfogyott, s maradt tovább a rejtély. Hová vezet az alagút? Ki építette és miért? Valóban összeköttetésben állt a várral? A legenda tehát tovább él. Időről- időre sokan felkeresik a barlangot, mely valójában minden bizonnyal egy barnaszén után kutató feltáró járat lehetett.

¹ M. Csósza 56. o.

² Pesty 95. o.

³ Pesty 95. o.

⁴ Pesty 96. o.

⁵ M. Csósza 57. o.

⁶ Végh: Kámor 82. o.

A Szondi-alagút bejárata

Hogyan szedték rá a törökök Szondit

A történet szerint törökök foglyul ejtették Szondi Györgyöt, Drégely várának kapitányát. A várat ostromló Ali pasa szavát adta a fegyverletételi tárgyalásra invitált Szondinak, hogy nem esik bántódása „míg a Nap az égen jár”. A tárgyalásokat sötétedés utánig húzták, majd rabságra vetették a gyanútlan kapitányt azzal, hogy mivel a Nap már nem látható, adott szavuk sem kötelezi őket többé. Vitézlő atyánkfia akkor sem sejtette, hogy ilyen csalafinta értelmezése is létezik az égi mechanikának, ha netán politikus lett volna.

A dejtári Szondi kúriáról

Dejtár községben sok mondát mesélnek. Az egyik arról szól, hogy a drégelypalánki vár és a dejtári községháza között titkos alagút húzódott. A hagyomány szerint az épület elődje szolgált ugyanis a hős drégelyi várkapitány, Szondi György lakhelyéül. Ez azonban egyértelműen nem bizonyítható. Barna Tibor említi, hogy Dejtáron van egy Szondi-dűlő is, ami viszont a helyi hagyományt erősíti. Egy földrajzi név ugyanis sohasem keletkezik véletlenül. Bizton állíthatjuk, hogy Dejtáron egykoron lakott egy Szondi nevezetű család, de annak bizonyítása, hogy ez azonos volt-e a hős várvédő családjával, az még további kutatást igényel.

Egyszál

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

LEONT MEGISMERIK AZ ÉLŐK

(az előző rész folytatása)

A gimnázium tantestülete reggel óta ülésezett, kivéve azokat a tanárokat, akik - kevesen - ügyeletesként a tantermekben vigyáztak a rendre. Honvéd Klára igazgatónő éppen befejezte beszédét.

– Nagy felelősség van rajtunk, tisztelt kollégák és kolleginák. Nem tudjuk, milyen baj leselkedik ránk, de nekünk mégis meg kell őriznünk önmagunk és az intézményben tartózkodók higgadságát, hiszen nem tudhatjuk, mi fog történni a következő percekben. Az utóbbi napok eseményei aggasztóak, de a helyünkön kell maradni. Ez a kötelességünk!

A tanárok érezték, hogy talpuk alatt megremeg a parketta és az ablakok üvegtáblái is zizegni kezdtek.

– Úgy lehet Fellner Jakab forog a sírjában – suttogta hallhatóan Borsi, a történelemtanár. Néhányan vihogtak, de olyan is akadt, főként a női tanárok között, aki rémületében elfojtott egy sikolyt.

– Kérem, tanár úr! – nézett Borsira megrovóan az igazgatónő – Őrizzük meg a komolyságot! Ez nem az ízetlen tréfálkozás ideje.

– Elnézést kérek! – felelte bűnbánóan Borsi, de a vigyor nem tűnt el az arcáról.

A hang ekkor újra megszólalt. Mély, fenyegető morgás hangzott és nehezen megállapítható irányból érkezett.

– Szerintem a Mamutlyuk felől jön a hang – szólalt meg ismét Borsi. Többen egyetértően bólogattak, még az igazgatónő is igent intett a fejével.

A különös hang valóban a gimnázium alatti híres Mamutlyukból hallatszott.

Immár napok óta zúgott fel, mintegy másfél óránként, ám menetrendszerű pontossággal. Ilyenkor a lyukból mindenféle egyéb hangok is hallatszottak, olyan volt, mintha valami, vagy valaki óriási acél kalapáccsal püfölné a barlang falát. Az épület remegett, a tantermekben inogtak a világítótestek, a padokban mozogtak a tárgyak. A gyerekek a félelemtől bénultan ültek a helyükön, s még a legelvetemültebbek is meghúzták magukat.

Következett az első nagyszünet.

Akármennyire féltek is, azért minden tanuló kiment a tanteremből, de ezúttal nem a sportpályánál gyülekeztek focizni, hanem az épület sarkánál, ahonnan le lehetett látni a mamutlyuk tátongó nyílásának irányába.

– Tanár úr, kérem, tessék szíves lenni megengedni, hogy kívülről szétnézzek ott lenn, hátha látni valamit – fordult Deák Péter testnevelő tanárhoz az intézmény sportbüszkesége, Biczó Pali, országos ifjúsági ökölvívóbajnok, végzős diák.

– Szó sem lehet róla, fiacskám, egyedül nem engedlek le. De már magam is kíváncsi vagyok, mi az ördög rendetlenkedik ott. Menjünk le mindannyian. Szabó Tamás, neked úgyis gyöngye a lábad, te maradj itt, ha netán keresnek bennünket, legyen aki útbaigazítást ad rólunk. Csak az jöjjön utánam, aki nem fél!

Ezzel Deák Péter kivágtatott az utcai főbejáraton, ahol balra fordulva, a hajdani Csillagvizsgáló épületének romos maradványa oldalán a kis gyalogösvényen, a régi temető mellett futott, fejét leszegve, nyílegyenesen le a lejtőn, kezében magasra tartva az alsó sportpálya lakatjának kulcsát. Innen lehetett látni legjobban, hogy az egész Gimnázium tulajdonképpen szikla alapokra épült. Annak idején kiválóan választották meg a helyét.

– Menjen vissza valaki és hozzon a szertárból egy zseblámpát, és kötelet. A lehető legerősebb legyen! Árendás Jóska, Bálint Csabi! Induljatok! Futás!

A két fiú megfordult és futva indult a szertárba, egy perc se kellett, s már vissza is érkeztek.

– Tessék, tanár úr – lihegték és kipirult arccal nyújtották át a zseblámpát, és a kötelet, amit erdei kirándulásakor szoktak használni, ismeretlen terepen.

– Biczó, gyere ide mellém! – kiáltotta Deák – Nem akarom, hogy önálló akcióba kezdj. Tudom, hogy tudsz vigyázni magadra, de most nem árt az óvatosság.

Biczó Pali ráhagyta, ámbár nem látszott rajta, hogy izgulna.

– Vigyázni fogok, tanár úr, ígérem, legyen egészen nyugodt, de azért köszönöm, hogy aggódik értem. – mondta mosolyogva, miközben a bokrok között óvatosan mászni kezdett lefelé a köveken a barlangnyílás irányába. Deák hiába integetett neki, hogy jöjjön vissza, Biczó nem hagyta magát megállítani

Deák ujjaival fenyegette a fiút. Rajta viszont látszott, hogy nagyon izgul. Biczó kiabált:

–Itt vagyok a bejáratnál, tanár úr! Bent valami annyira fénylik, hogy semmit sem látni a vakító ragyogás miatt. Nem zseblámpa kell ide, hanem napszemüveg. Egyébként minden rendben van, tanár júhúú!.... –ordított fel, de az utolsó szó már inkább elnyújtott üvöltés volt. –Segítség!

– Mi történt? –vetette utána magát rémulten Deák és vele az összes diák. Még láthatták, hogy éles fénycsóva lövell ki a barlangból, körül veszi a fiút és magasra tartva berántja a barlangba.

– Segítség! –hangzott fel ismét Biczó Pali kétségbeesett kiáltása.

Deák, s még néhány fiú átverekedtek magukat a bozóton és sietve, gyakorlottan mászni kezdtek lefelé a sziklás oldalon.

– Menjetek azonnal vissza! – rivallt rájuk idegesen a tanár. – Szükségtelen kockáztatni, amíg nem tudjuk, mi történik odabenn. Ha úgy látom, nincs nagy veszedelem, majd szólok, hogy utánam jöhettek.

– Igenis, tanár úr! – mondta az egyik fiú, aztán intett a többieknek és már másztak is vissza engedelmesen. A kerítésnél kihajolva mindannyian feszülten figyelték Deák minden mozdulatát.

Pali félig öntudatlanul huppant a barlang belsejében a kemény talajra. Amint meglátta a hatalmas fényes alakot, azonnal magához tért.

– Na, végre, hogy megérkeztél! - mondta a fénylő alak. - Egy hete folyton hívlak.

– Éreztem valamit, de nem tudtam, mi az. Honnan sejtettem volna, hogy engem hív?

– Nagypád nem mesélt rólam? Én vagyok Esterházy Leon, a tatai vár szelleme. S figyelmeztetlek, hogy rettentő erejű varázserőm van. Ha ellenkezni mersz velem, békává változtatlak. Akarod kipróbálni, milyen érzés békának lenni? Térdelj le, ha velem beszélsz! Nyavalyás kölyke! Mit mesélt rólam a nagypád? Halljam! Mondd el!

– Semmit! – rebegte Pali – Az a helyzet, hogy mire ő reggel hazaérkezik, én már úton vagyok a gimnáziumba. Este meg korán lefekszem, még mielőtt ő elindul szolgálatba. Nem beszélünk, nem is találkozunk minden nap. A nagypám amúgy se mesélős fajta.

– Észrevettél rajta mostanában valami különösét?

– Hát... talán annyit, hogy az utóbbi napokban nem nyögdécsel annyit, mintha jobban érezné magát. És sok pénze van, elképzelni sem tudom, honnan vette. Még kerékpárt is vett magának!

– Látod, ezt mind neked köszönheti, mert találkozott velem egy éjszaka, és kivettem csontjaiból a fájdalmaikat.

– Nahát! – mondta meglepődve a fiú – Egy szóval se mondta, legalábbis én nem hallottam, hogy beszélt volna erről. Tudja, magának való, hallgatag ember.

– Beszélj velem nagyobb tisztelettel, kölyök, mert megharagszom! Ha hozzám szólsz, mindig tedd hozzá, hogy uram. Megértetted?

– Igenis, uram! Megértettem, csak még szokatlan, mostanság nem szokás így beszélni, de majd vigyázok. Igyekezni fogok, uram!

– Mostanság! Már te is kezded? Na, így már jobban hangzik. Jó tanuló vagy?

– Nincs velem semmi baj, uram, a tanárim elégedettek velem, jelesre állok. És a sportban is jó vagyok. Országos bajnok.

– Mi az a sport? Mit neveznek manapság sportnak?

– Nem tetszik tudni? – csodálkozott a fiú, kissé megfélekedve a kötelező tiszteletről. – Milyen szellem az, aki ennyit sem tud? Sport mindig volt, már az ókori rómaiaknál is.

– Fogd be a szád! Ne merészelj bírálni engem. Az én időmben ilyen szót még nem használtunk, de hamar megtanulom. Akarsz gazdag lenni?

– Ki az a bolond, uram, aki nem akar gazdag lenni ?

– Látod, fiú, ezt a beszédet már szeretem. Akkor most néhány percig aludni fogsz. Aludj! – harsogta a szellem - Hunyd be a szemed! Nehogy itt megvakulj nekem. – fényes szellemujjait kinyújtotta és átkarolta vele a fiú koponyáját. Pali érezte, hogy elméje eltompul, testében szokatlan zsibongás árad szét. Fokozatosan elveszítette a tudatát. Végigzuhant a földön, de nem érzett fájdalmat. Olyan volt, mint amikor a ringben kiütötték. Egy pillanat, és már csak a vezetőbíró számolását érzékeli az ember

– Hány éves vagy?

– 17 uram. De kérlek, engedj el, mert a többiek aggódnak értem, és keresni fognak.

– Kik azok a többiek?

– A tanulóársaim és a tanár úr.

– Mindjárt megnyugszanak. Beköltözöm a testedbe, belehelyezem a szellememet. De nincs okod félni, nem fogsz érezni semmit, az arcunk csak kissé fog hasonlítani. Mától ketten leszünk ifjú Biczó Pálok, bár nem egészen egyformák, én egy kicsit majd idősebbnek látszom, de ez nem baj, mert legtöbbször láthatatlan leszek. Különben mindketten éljük a magunk életét, ki-ki a maga módja és hite szerint, de erről senkinek nem szabad beszélni, úgyszólam hamarosan megtudják. Téged viszont olyan gazdaggá teszek, hogy el se bírod képzelni. Te leszel Tata leggazdagabb embere. Később te is kijöhetsz utánam a barlangból, amint felébredsz.

– Ahogy parancsolod, uram!

A barlang bejárata előtt most nagy zsvivaj hangzott fel, és felcsattant Deák tanár úr hangja is.

– Hahó, hol vagy, Biczó? Mi történt veled? Szólj végre valamit!

– Jövök mindjárt, tanár úr, még egy perc türelmet kérek!- hallotta Pali önön hangját, a fényesség elhomályosodott, most egy jó formájú, de idegen küllemű, szakállas fiatalember állt előtte búcsút integetve, épp olyan, mint ő volt, saját hasonmását látta ott álldogálni, s mégis idegenszerű. Ráadásul az a ronda szakáll! A mellig érő bajusz.

– Gyere már! – kiabálta Deák. – Jól vagy?

– Jól! – válaszolta a szellem-Biczó és kilépett a barlangból, ahol az elszörnyedés moraja fogadta.

– Uramisten! – nyögte Deák és a gyerekek vele sápióztak. – Veled meg mi történt? Hogy nőtt ki a szakállad, bajuszod ilyen hirtelen?

A barlangból őszes szálakkal tarkított torzonborz szakállú alak bukkant elő. Bajusza mellig ért és hanyag csimbókba tekeredve lógott alá, kezében pallosnak is beillő óriási kardot tartott.

A fiatalos arc és az őszülő szörzet csúnyán, visszataszítón ütött el egymástól.

Deák kétségbeesetten üvöltve rohant az előbukkanó alak elé

– Jézusmária! Szent József! Ki ez az alak? Biczó Pál! Hol vagy, Biczó Pali? Ez nem Biczó Pali! Mit tettek vele és ki tette? Amikor odaért a kardot szorongató alak közelébe, az hirtelen megtorpant, karjait előre lökte és a feléje rohanó Deákon akkorát taszított, hogy a tanár vagy öt métert repült a levegőben, pedig lehetett vagy 120 kiló.

Valaha ő is híres sportoló volt, birkózóbajnok, ezért is lett tornatanár.

Deák döbbsent arccal állt fel és szinte sírva meredt a szellem- Biczóra.

– Édes fiam, mi az ördög volt ez? Megörültél? Nem ismersz meg? Miért támadsz rám? Tudod, hogy nem ellenséged vagyok. Mondj már valamit!

A tanulók ugyanolyan megdöbbsenve álltak, mint tanáruk. Mi történhetett Biczóval? Hogyan került arcára a szakáll és a bajusz, hiszen nagyon jól tudták, hogy még csak nem is borotválkozik, ahogyan ők sem.

Nem szóltak semmit csak meredten bámulták a idegen arcot. Nyilván álszakáll, álbajusz - de honnan szerezte, ilyen gyorsan?

– Szerintem ez nem Biczó Pali, tanár úr, csak hasonlít rá – mondta Gémes Misi.

Ám ekkor Leon – hiszen tudjuk, ekkor már valóban az egykori gróf rejtőzködött Biczó Pali testében – rájuk rivallt:

– Azonnal tűnjön el mindenki a színem elől, mert szétaprítom a fejeteket – ordította és hatalmas kardját bőszen forgatta a feje fölött, vadul rontott a fiatalokra, akik rémulten bukdácsoltak lefelé a sziklaoldalón.

Deák, viszont észnél volt, s mint a macska kúszott fel a sziklafal másik oldalán, s amint felért, mobiltelefonján a mentőket hívta:

– Itt Deák Péter testnevelő tanár beszél. Jöjjenek gyorsan az Eötvös gimnáziumhoz, hátra a Mamutlyukhoz, mert egyik tanulóknk alighanem megörült, hozzanak erős ápolókat, és kényszerzubbonyt, sőt nem ártana rendőri segítség is. De vigyázzanak! Kard van nála, azzal hadonászik. Életveszélyes!

– Máris indulunk! Önök addig ne csináljanak semmit a beteggel, majd mi lecsendesítjük! Máris indulunk!

S valóban egy-két perc múlva éles, vijjogó szirénázással megérkezett a mentőautó a gimnáziumhoz.

Szirénájának hangja megdöbbsentette a szellem-Biczót. Mozdulatai lelassultak, elbizonytalanodtak. Tanácstalanul nézett körbe-körbe, úgy kérdezte:

– Mi az ördög ez? Minek van ilyen borzalmas hangja? Mire készültök, pokolfattyai?

A kis gyalogösvényen ekkor feltűntek a mentősök. Négy nagy darab, markos ápoló futott elől, egyikük kezében lobogott valami, talán éppen a kényszerzubbonyt hozta. Mögöttük néhány rendőr is látható volt, de ők nem indultak le,

fenn a járdán várták a fejleményeket.

- Melyikük a beteg? – kérdezte még futtában az, aki a zubbonyt hozta. Deák rámutatott a szellem-Biczóra, mire mind a négyen rávetették magukat és szakszerűen, pillanatok alatt földre döntötték, és ráerőltették a kényszerzubbonyt. Leon torka szakadtából üvöltött, és dühödten próbálta kiszabadítani magát az ápolók markaiból, de azok hozzá voltak szokva a hasonló jelenetekhez, s már vitték-tolták, vonták is fel az ösvényen, az autóhoz, ahol egy fiatal orvosnő várta, injekciós fecskendővel a kezében, hogy nyugtatót adjon be neki.

E pillanatban megjelent a bokrok között az *igazi* Biczó Pali feje, amint lélekszakadva kiabálja:

– Ne bántsák! Ez nem valódi ember! Veszélyes! Beszéltem vele, ő valójában, legalábbis ezt állítja magáról, a néhai fiatal Esterházy Leon gróf szelleme. Egy valóságos kísértet! Vigyázzanak vele! Varázsereje van!

Időközben fenn a gimnázium előtt még nagyobb lett a zűrzavar. Az ápolók, a rendőrökkel együtt össze-vissza rohangáltak. A járókelők s a környéken lakók mind összegyűltek, s megálltak szájat tátani. Szenzáció, ami mindenkit érdekel.

–Eltűnt! – üvöltött fel hirtelen az egyik mentős – Eltűnt a beteg! Az előbb még markoltam a karját! Nem tudjuk, hová lett, egyszerre csak huss, láthatatlanná vált, és mint a kámfor felszívódott a levegőben. Nem tehattünk semmit. Varázslat? Nincs rá más magyarázat. Boszorkányság! Káprázat! Vigyázzanak emberek! Ez tényleg kísértet! Nyugalom!

Több se kellett! Azonnal kitört a pánik. Időközben a környéken lakókból, meg a járókelőkből egész kis tömeg keletkezett és most izgatottan, egymástól is kérdezték: mi folyik itt tulajdonképpen? Mi történt? Túszejtés?

– Talán egy körözött személyt akartak elfogni, de valahogy megszökött a rendőröktől – vélte egyikük. Biczó Pali ekkor ért hozzájuk. Rögtön ráismertek, mert a hasonlóság szembeötölő, jóllehet, a szökevény szakállas volt, Pali arca mégis ismerősnek tűnhetett, sokan látásból is ismerték a híressé lett bokszbajnok gimnazistát, aki érkezés közben kiáltozta: – Hagyják futni a szerencsétlent, ennek már úgyis vége. Nem élő ember volt, csak egy elkeseredett szellem, aki nem képes belenyugodni a halálába és próbál visszatérni az elevenek közé.

A tömegből dús hajú fiatalember vált ki és megfogta Pali karját, félrehúzta, úgy súgta neki halkán, erélyesen:

– Jöjjön, Pali, menjünk innen, okvetlenül beszélnem kell önnel. K. Soós Csaba, újságíró vagyok a megyei laptól. Mesélje el, mit tud, mit látott, Kérem, ne hallgasson el semmit, az embereknek, az olvasóknak joguk van ismerni az igazságot. Mi ez az egész cirkusz?

A megyei lap másnap lehozta a szenzációs hírt, “megjelent a tatai vár szelleme, Leon gróf ismét köztünk jár” címmel, amit nyomban átvett az egész magyar média, a teljes írott és elektromos sajtó.

Leon olyan híres lett, mint éltében soha.

Így lepleződött le Leon, a tatai vár szelleme, s vált közismertté mielőtt még bajt csinált volna az élők között. Néhány napig emlegették, itt-ott még írtak róla, egy-két televíziós beszélgetésben is felemlítették, de a tudományos világ követelésére hamar kivették a közbeszédből, és gyorsan elfelejtődött. Egy hónap sem kellett, s ha valaki szóba hozta, már csak legyintettek rá:

– Eh! Szóbeszéd, babonaság! Ki hisz el manapság ilyen ostobaságot?

Pedig Leon nem tért vissza a várfalakba.

*

Láthatatlanul járt-kélt az emberek között, tanulmányozta a jelen életet, a szokásokat, de gondosan vigyázott arra, hogy ne kerüljön kapcsolatba eleven emberekkel, ha nem okvetlenül elkerülhetetlen. Csodálkozva látta, hogy az uradalom tulajdonában lévő házak, melyekben a belső és az őrző személyzet lakott, szinte változatlanul állnak. Egy táblát pillantott meg a sarokházon, az volt ráírva: *Hajdú utca*. Végigsétált rajta, amikor jobbra fordulva a kastély felé vezető úton a boltíves kaput pillantotta meg. Elindult arra, az itteni házakat is ismerte, s ott is talált egy táblát, rajta: *Kastély tér* felirattal.

- Valóban nagyon megbecsülik ezek a jó tatai utódok a család emlékét - gondolta jóleső érzéssel.

Legtöbbször a tó parkjában álló “tatai Diana” elnevezésű szobrot látogatta meg. Órákig álldogált a szobor előtt.

Felzaklatott fantáziájában a lovon ülő nőalakban a hajdan imádott Rozgonyi Cecíliát vélte felismerni, mígnem - bár nem szívesen, belátta, hogy a szobor még csak nem is hasonlít Cecília bájosan gömbölyded, örökösen nevető, rózsás arcára. Elhatározta, hogy ezen változtatni fog: Egy apró csíny nem a világ! - remélte - a sétálók észre sem veszik majd a változást.

Felmászott a szoborra, éppen szemközt került a nőalakkal. Először a ló színe kezdett keze simogatása nyomán barnára változni, selymes szőre lágyan hullámozott a csendes őszi szellő érintésére, majd a nő arcát simítgatta gyöngéden. A szobor arca lassan megszínesedett, de Leon tovább ott tartotta tenyerét, míglen a szoboralak arca fokozatosan gömbölyödött, hajzata kiszökült, ajkai mosolyra nyíltak. Igen, most pontosan olyan, mint Cecília kisasszony volt. Lágyan megcsókolta a kerek arcot, s nagyot sóhajtott: mi lett vele? Kié lett a szépséges leány Még a sólyommadár tollazata is új színt kapott: kibarnult.

Bizonyára meghalt, hiszen senki sem élhet testi mivoltában kétszáz évig. S hol nyugszik most? Valahol lennie kell egy sírnak, ahol az ő hamvai pihennek, van egy felirat, nevét megörökítve. Okvetlenül fel kell keresnie a temetőt, talán már több is van Tatán. Mindegy, végig fogja járni valamennyit, akárhány van, mert meg kell találnia a Rozgonyiak kriptáját, hiszen mi más is lehetne egy ilyen történelmi jelentőségű családnak, mint külön kriptája, ahol bizonyára az ő koporsóját is megtalálja. S ha igen? - döbönt fel benne a kérdés. - Akkor mit fog tenni? Fel nem támaszthatja, ahhoz még az ő varázsereje is kevés! Belátta, hogy erre a kérdésre nincs válasz. Mit tehetett volna? Szomorúan beletörődött a megváltoztathatatlanba. 200 év elszállt értelmetlenül! Korábban kellett volna visszatérnie az élők közé! - látta be tehetetlenül.

*

Mindazonáltal sokat járt emberek között. Róttá az utcákat, főként azokat a helyeket szerette, ahol sokan megfordultak. Bebarangolta a temetőket is, de csodálkozására Rozgonyi kriptát nem talált, igaz, Esterházyt se. Mivel láthatatlan volt, senki fel nem fedezhette őt, nyugodtan figyelte, hallgatta az emberek gondolatait, érzéseit és szomorú meglepődéssel tapasztalta, hogy az emberek mit sem változtak a közel 200 esztendő alatt, amióta ő nincs az élők sorában. Ugyanúgy szeretnek, gyűlölködnek, alakoskodnak, mint egykoron tették, csak most finomabb módon teszik. Be-betért egy-egy áruházba, elámult az árubségen, a legtöbbjéről fogalma sem volt, mire való. Mindig sokan voltak az üzletekben, ám Leon tudta, hogy kevés embernek van elegendő pénz a zsebében ahhoz, hogy megvegye, amire áhítozik, ezeknek megduplázta a tárcájukban lévő pénzt. Látott nyílt utcán egymást átkaroló, sőt csókolózó fiatalokat, amin mélyen felháborodott: Ám csodák-csodájára egyetlen lovas embert sem látott az utcán, se hintót, látott viszont egy furcsa, két kerekű valamit, azon ültek, mintha ló lenne, úgy közlekedtek, nem is kevesen. Mi lehet az? Mi hajtja? Olyan gyorsan ment, hogy még az ő hosszú lábai se tudták utolérni.

– Micsoda erkölcsi fertőben élnek ezek a maiak! – gondolta, s kedve lett volna megbüntetni a csókolózókat, úgy, hogy egybeforrasztja a szájukat mindörökre, ám félt, hogy ismét lelepleződik, ha csodát tesz. Jó érzéssel fedezte fel, hogy nem egy olyan épület megmaradt épségben, amiket még ő is ismert, s amikben annak idején megfordult, mint például a szép úri kastély, a gazdatisztek házai, a lovarda. Önmagára vonatkozó emléket sehol sem látott, s ez bántotta a hiúságát. Hát minden semmivé vált, ami ő volt valaha? A csodálatos győzelmei a lóversenyeken, 12 véres, de győztes párbaja, amiket mindig a szépséges Rozgonyi Cecília miatt vívott, ha valaki hosszasan merészelt rajta feledni a tekintetét. Visszavágyódott a múltba. Végül ráunt a mai világra és átmenetileg visszaküldte önmagát a vár falaiba.

Majd valamikor újból kijön onnan – hitte, s remélte – hátha közben változik a világ.

Ám mielőtt a várhoz ment volna, vasárnap lévén, bement a templomba. Leült a hátsó sorba egy természetes asszonyság mellé, de utólag megbánta. A pap a padsorok között sétálva szentelt vizet hintett szét, néhány csepp Leonra hullott, amitől az érintett testrészt azonnal láthatóvá lett. Az asszonyság a látványtól annyira megrémült, hogy sivalkodni kezdett: *A vár kísértete a templomban van!* – sikoltozta, mire irtózatossá zűrzavar tört ki a hívek között. Leon kimenekült a templomból, de ekkor újabb megrázkódtatás érte. Oldalt egy ismerősnek tűnő szoboralakot pillantott meg és őszinte megdöbbenésére Fellner Jakabot, az építőmestert ismerte fel a szoborban. A pap éppen ekkor lépett ki reverendában a templomból, sietett a plébániára, ahol már négy fogásos finom ebéddel várta őt házvezetőnője, a saját húga. Leon láthatóvá téve magát a pap elé lépett, aki kis híján hanyatt esett ijedtében. – Ide figyelj, pap, ne siess, az ebéd és a húgod is megvár. Azt mondd meg, miként lehetséges, hogy nem József gróf nagyúr, kegyúri szobrát állítottátok fel, hanem egy szolgálót, Fellner Jakabot, igaz, ő több volt, mint közönséges szolgáló. Ezt nevezitek a hálás utókornak, amire úgy szerettek hivatkozni?

– Megmondom, uram! – felelte higgadtan a pap – József gróf csupán megörökölte, és nem kiérdemelte a grófi rangját, de ez az ember -mutatott a szobor felé- alkotó művész volt, és alkotásai, mint láthatjuk szerte a városban, sőt azon túl is, az ország sok részén, maradandóbbak a grófi címnél.

Leon nem szólt semmit, csak lemondóan legyintett, és ismét láthatatlanná válva, visszaindult a város belseje felé.

Talány

BESZÁMOLÓ

Szívhez szóló dalok a Bakony szívében

„Bakony, te szép hazám...” – írja Nagy Bálint parasztköltő egyik versében. És valóban! A Bakony gyönyörűsége tája, hegyes-völgyes vidéke kápráztatta el síkhoz szokott szemünket, amikor október 9-én Bakonyszentkirályon jártunk. A Szigethalmi Felnőtt Kórus és néhány versmondó kedves barátunk meghívást kapott a 12. Magyar Parasztköltészet Napjára.

A Bakony szívében élő település csodás napsütéssel fogadott bennünket, a fő szervező ifj. Nagy Bálint pedig meleg szeretettel köszöntötte kis csapatunkat. Pár perccel délelőtt kilenc óra után Nagy Edina, a rendezvény háziasszonya, a helyi parasztköltő Nagy Bálint unokája köszöntötte a résztvevőket. Ezután Pintér Tiborné elmondta Máhl Ferenc Olaszfalusi költő: A parasztköltőre, Nagy Bálintra emlékezve – című versét, majd Szabó Árpádné Pápateszéren élő népdalénekes előadásában gyönyörködhattünk. Ifj. Nagy Bálint felolvasta Hegedűs Jakab Szápári, valamint Nádudvari Nagy János Nádudvaron élő parasztköltők rövid üzenetét.

Ezek után hangzott el Taferner Józsefné, a Zirci COOP ZRT Igazgatója, Fővédnök megnyitó köszöntője. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével a térség Országgyűlési Képviselője, Talabér Márta is.

Az ünnepi nap programja a Veszprémi TIT Váci Mihály Irodalmi Színpadának Sértő Kálmán költő születésének 100. évfordulójára emlékező összeállításával kezdődött. Majd délelőtt két helyszínen folytak a már hagyományos Nagy Bálint szavalóverseny elődöntői, ahol egy kötelező Nagy Bálint verset kellett elmondaniuk a versenyzőknek. Az általános iskolásoktól a szépkorúakig (60 év feletti) sokan vettek részt e nemes versengésben.

Az elődöntők után finom ebéd várta a közeli étteremben a vendégeket, majd a Művelődési Házba visszatérve a Szigethalmi Felnőtt Kórus előadása színesítette a nap programját. Liszt Ferenc, Wilcox, Gastoldi, Morley és Mich Leigh kórusművek hangzottak el az előadásunkban. Szívhez szóló dalokat énekeltünk a Bakony szívében. Műsorunk végén a közönség vastappsal jutalmazta produkciónkat.

Ezek után következett a szavalóverseny döntője. A nyolc évestől a majd' nyolcvan évesig minden korosztály képviseltette magát. Sok szép vers hangzott el a színpadon, remek előadásokat ismerhettünk meg azon a délutánon. Amíg a zsűri tanácskozott, addig a vendégek a költőről elnevezett parkban megkoszorúzták Nagy Bálint parasztköltő emlékművét. A Szigethalmi Felnőtt Kórus itt is dalra fakadt. A spontán éneklés nagy meglepetést és meghatódottságot jelentett a résztvevők számára.

Gyönyörű napsütésben sétáltunk vissza a Művelődési Házba, hogy meghallgassuk a zsűri értékelését, Sz. Csordás Évának, a zsűri elnökének, a Veszprémi TIT Váci Mihály Irodalmi Színpada vezetőjének hasznos tanácsait. Emléklap és ajándékkönyv nélkül senki sem távozhatott erről a remek rendezvényről. Az ajándékok között volt Hoffer Ildikó zirci keramikus művész, Szücs István Miklós zirci festőművész, Ladányi József zirci festőművész, Stumpf Gábor felsőperei festő művei, valamint Nagy Bálint és más parasztköltők művei és egyéb könyvek, reprezentatív kiadványok.

Hazafelé az őszi Bakony színeiben gyönyörködhattunk a lemenő Nap fényénél. A buszon aztán vígan szólt a dal, a Bakony szívéből hozott jókedvünk hazáig kísért bennünket.

Emlékkönyvünkbe a fő szervező ifj. Nagy Bálint a következőket írta: „Nagyon szépen köszönöm a Kórus nagyszerű szereplését a rendezvényünkön. Remélem, 2011-ben is megtisztelték bennünket!”

Megbeszéltem a „lányokkal, fiúkkal”. Ígérjük, hogy mi ott leszünk!

A helyszín

Az emlékműnél

Csordás Éva értékelése

Az emlékmű

A kórus

és a közönség

SZÁJBELY ZSOLT

A babák

A szél hófehér arcába fújta fekete tincseit...

A kisleány egyedül üldögélt a vén fűzfa alatt és boldogan hallgatta a szél különös susogását, amelyet, mint az óceán morajlását, örökre emlékezetébe zárt. A Nap fénye könnyedén átbújt a lengedező gallyak között, és a különös árnyak lassú, érzéki táncba kezdtek az idő végtelen parkettjén.

Fiatal élete során már sokszor ült ezen a helyen és álmodozva hallgatta a természet csodás szimfóniáit, miközben mintegy megrészegülten kémlelte az égen formálódó, szürke felhőket.

A távolban, a szinte átívelhetetlen messzeségben, pajkosan nevetve, önfeledten játszottak a gyerekek. Hangjuk, mint egy éles penge, fölhasította a csendet. Páran közülük a leány mögé lopakodtak, és gúnyos, megvető hangon szóltak hozzá: - Te nyavalyás kis különc! Te anyátlan kis boszorkány! - mondták, és közben megrángatták ébenfekete haját, és azzal a kegyetlen kacajjal kacagtak, amellyel csakis a gyermekek tudnak.

A leányka lelkében a fájdalom parazsa izzott. Kicsiny kezeivel, mintegy védekezésésképpen, arcába húzta a haját, mintha így elbújhatna a világ ocsmányságai elől.

Aztán az egyik gyerek így szólt hozzá:

- Anabel! Egész nap meg sem mozdulsz? Egész nap itt akarsz gubbasztani? Szólj valamit! Talán megkukultál? Olyan vagy mint egy buta játékbaba! Igen! Anabel a játékbaba! Anabel a játékbaba! Anabel a játékbaba!

Majd gúnyos hangon így szólt egy másik gyerek is:

- Hagyjad csak ezt a különcöt! Olyan furcsa! Senki sem szeret vele játszani! De nem is csodálom. Ne foglalkozzunk ezzel a kis undok békával!

Anabel összeráncolta a homlokát és így szólt:

- Melissa! Kérlek! Hagyjál végre békén! Én soha nem ártottam neked!

Melissa és kis barátai azonban tovább folytatták a gúnyolódást:

- Szerintem a te babád a legrondább baba az egész világon! - kiáltott az egyik lány.

Mindannyian harsányan kacagni kezdtek.

- Olyan csúf, hogy rossz ránézni is! Talán a szüleid nem tudtak neked egy szebb babát venni? - kérdezte gúnyosan a kis Dorris.

Anabel fölkel, magához vette kicsiny, kócos babáját, és szorosan megölelte.

Hirtelen az egyik gyerek elvette Anabel-től a babáját és mintha csak valami labda lenne, dobálni kezdte a társainak. Melissa szólt két lánynak, hogy fogják meg a baba kezeit és lábait, majd miután ez megtörtént, egy hatalmas hajcsatot szúrt a baba mellkasába, aztán széttépték a babát.

Aztán így kiáltott:

- Látod Anabel?! Most már a babád is halott, pont úgy, mint az a boszorkány anyád!

Ezt a babát még az anyja adta Anabelnek, nem sokkal halála előtt. Már súlyos beteg volt Marianne, és amikor megérezte, hogy a közelében ólálkodik a Halál, utolsó ajándékként átadta egyszem gyermekének ezt a babát, amelyet még ő kapott kislánykorában.

A gyerekek kórusban énekelni kezdtek egy csúfolkodó dalocskát, és közben szidalmazták Anabelt, amiért nem tudta megmenteni a babáját.

Lassan közeledett az este. A Nap nyugodni tért végtelen tenger-ágyába, de búcsúzóul még integetett párat hosszú fény-karjaival. A többi gyermek már régen hazament, csupán Anabel maradt magányosan a tengernél. Szemeivel végigpásztázta a horizontot, pityeregve összeszedte a baba darabjait és elindult hazafelé.

A nagymamája már izgatottan várt reá. Aggódva szólt a lányhoz:

- Nagyon megrémisztetted Anabel! Azt hittem, valami komoly bajod esett kicsim!

Anabel könnyezve szólt a nagymamájához:

- Nézd, mit tettek szegény Julie-val! - mondta, és felmutatta a széttépett babát.

Majd így folytatta:

- Miért utálnak engem ennyire? Miért bántanak folyton? Amióta anyu meghalt, csak egyre jobban piszkálnak... Mondd nagy! Miért van ez?

A nagymamája így válaszolt:

- Tudom, hogy most nagyon nehéz neked, kedvesem. A mi családjuk mindig is más volt, mint a többiek. Amíg anyukád élt, Őt is gyakran támadták és bántották csúnya, becsmérlő szavakkal. Az emberek szeretnek rosszakat mondani azokról, akik máshogy élnek, mint ők. És néha bántalmazzák őket, mert félnek az ismeretlentől.

Anabel megszorította a nyakában függő pentagrammot, és így szólt:

- De mi soha nem ártottunk senkinek! Anyu még segített is az embereknek, amikor nagyon betegek voltak! Ezt miért felejtette el mindenki? Erre miért nem emlékeznek?

A nagymama így felelt:

- Mindenkinek megvan a maga útja és a maga sorsa. Ez elől senki sem menekülhet. De ne feledd Anabel! Én mindig szeretni foglak téged! Édesanyád büszke lenne rád, hogy ilyen szép és különleges leánya van!" - mondta nagymamája, majd megcsókolta a leány fejcskáját és lassan reájuk borult az éjszaka...

A leány szinte azonnal álomba zuhant.

Anabel aznap az édesanyjával álmodott. A vén fűzfánál találkozott vele, annál a fánál, ahol egykor oly sok időt töltöttek együtt. Édesanyja haja, mint vörös tengeri kígyók sokasága hullámozott a szélben. Anabel már sokszor álmodott anyjával annak halála után, és szentül hitt benne, hogy ezek az álmok valóságosak, és hogy igazából is találkozik vele.

Édesanyja kedvesen szólt a leányhoz:

- Mondd csak Anabel! Nem hallod ezt a csodálatos muzsikát?

- Milyen muzsikát, édesanyám? - kérdezte a leány.

- A világ és az álom valamennyi hangját: a képzelet ritmusát, a vágy dallamát, a nyugalom fenséges húrjainak pengését.

Anabel lelkére szomorúság szállott. Könnyeivel küszködve szólt anyjához:

- Más vagyok, mint a többiek és ezt ők képtelenek elfogadni! Senki sem akar velem barátkozni, és folyton csak bántanak. Szörnyű dolgokat suttoznak rólam a városban. Az emberek még a tekintetemet is elkerülik!

Anyja emígyen felelt:

- Ha Te képes vagy elfogadni Önmagadat, akkor már senkinek a szava nem számít. Hamarosan

rájössz majd a titokra, megérted az árnyak ősi igéit, és többé már senki sem árthat neked!

- Megígéred, hogy így lesz majd? - kérdezte Anabel.

- Megígérem angyalom! - hangzott a megnyugtató válasz.

Reggel Anabel felébredt az ablakon át beömlő fényességre. A könyvespolcához lépett és leemelt onnan egy ódon, fekete könyvet. Felnyitotta, és olvasni kezdett.

Ekkor belépett hozzá a nagymamája.

- Anabel, kicsim! Gyere, készen van a finom reggeli! Áhh, mondd csak! Mi az amit olyan serényen olvasol? - kérdezte.

A leány így felelt:

- Csak meg akarom tanulni a babák titkait!

- Ennek nagyon örülök! - felelte nagymamája, és magára hagyta a kislányt.

A következő napokban Anabel és a nagymamája sok időt töltött együtt. A leány lassan megtanulta, hogy miként is kell készíteni a babákat. Aztán két hét múlva újra elment a fűzfához, kivette kis kosárcájából három újonnan készített babáját, letette a babákat a földre és egy piros kendővel betakarta őket.

Anabel arcát megsimította egy hűvös szellő. Lassan közeledett a tél, a fák már a földre vetették lombruhájukat, és a levelek mély álomba szenderültek a hideg földön. A leány észrevett egy fekete madarat, amelyik a közelben ült egy kopár fa egyik gallyán. Anabel végignézett magán, és így szólt a madárhoz:

- Látod? Ma én is feketébe öltöztem!

A távolból gyerekzsivajt hozott a szél. Anabel felismerte azoknak a lányoknak a hangját, akik a múltkor széttépték a babáját. Felemelte egyik új babáját, és egy ősi nyelven különös szavakat ismételtetett, végül elkezdte csavargatni majd leszakítani a baba végtagjait. Hirtelen szörnyű sikítást hallott. A lányok felé nézett, és mosolyogva figyelte, amint valami láthatatlan rém lassan kicsavarta a kezeiket, majd egyetlen mozdulattal leszakította őket. Magasra spriccelt a vér a csonkokból, és vörösre festette a kopár tájat...

A hangos jajgatásokra hamarosan ott termett pár felnőtt is, de mire odaértek, csupán a kitépett karú lányokat látták, amint ájultan fekszenek a földön. Riadtan rohantak segítségért, s eközben egyikük észrevette a magányosan ücsörgő Anabel-t.

A leány körül szétszórva, két kitépett és szétroncsolt kezű játékbaba hevert. Anabel magához vette az utolsó ép babát, és így kiáltott:

- Igen! Én az anyám lánya vagyok! Igen! Különc vagyok! Más vagyok, mint a többiek! De igazából mindig is ugyanolyan voltam, mint a többi gyerek!

Melissa, akin még nem teljesült be az átok, és ezidáig mozdulatlanra dermedve szemlélte az eseményeket, rohanni kezdett Anabel felé, és keservesen zokogva a bocsánatáért esedezett. Az égen szürke felhők araszoltak, mint lusta vándorok. A lehullott falevelek játékosan kergetőztek a szélben, aztán egy pillanatra, mintha megállt volna az idő.

Anabel, letépte az utolsó baba fejét...

Életre kel

HÖRÖMPŐ GERGELY

Halottak napja

Meghatódva hajtom meg fejemet,
és egy furcsa öröm emeli a szívem,
embereknek adtam fő kincsemet,
kiteregettem szőnyeg-lelkemet.

Tapostak rajta árulók, hóhérok,
lépdeltek azon drága angyalok.
Nemcsak mennyei fehér lelkek,
hanem mindaz, ki velem andalog.

Halotti tor volt ez az élet,
de véget ér a vacsora, csupán
az élmény marad maradandó,
élni akarunk a halál után.

Óh, jó Uram, az élet elszaladt.
Lassan a rossz és hirtelen a jó.
A túlsó partról némán integet
az elmúlt baj, meg a jövő jó.

Fehér fürdőruhában barna bőrű
leányka és a jóapám,
aki barátom volt, nemcsak családfő,
meg bölcsszavú vén kis kun nagyapám,

és mindazok, kik elmentek mellőlem
fiatalon, vagy élet alkonyán,
integetnek, ne csüggedj el fiú:
nem születéssel se későn, sem korán.

Szálkai éj

KÖNYVAJÁNLÓ

Csodálatos világba érkezik, ki Nyugat-Nógrád tájékával ismerkedik. Természeti környezete már önmagában annyi látnivalót ígér, melyet bebarangolni sem lehet egykönnyen. Itt van hazánk legérzékenyebb hegysége a Börzsöny, változatos tájképével a Cserhát hívogat, s a Naszály menti települések egy egészen más vidékkel várják a látogatót.

A múlt borongós, vagy olykor vérzivataros hangulatát keresők megtekinthetik Nógrád, vagy éppen Drégely várát, de tehetik ezt a legendák ködébe burkolódzó még régebbi helyszíneken is, hiszen Kámor varázslatos regéi, Csehvár és Pogányvár ismeretlensége önmaguk kínálják ennek lehetőségét.

Árpádkori templomaink messze földön híresek. Közülük a tereskei és a nógrádsápi, a gyönyörű középkori freskóik révén váltak ismertté.

Az irodalomkedvelők búcsújáróhelye Horpács, a nagy Palóchoz, Mikszáth Kálmánhoz kötődő emlékei révén, s nem messze tőle felkereshetjük Szondi György és várvédő vitézei hősiességének helyszínét, melyet Arany János is megénekelte szép balladájában. A diósjenői tó partján felidézhetjük a filozófus császár, Marcus Aurelius szellemét, ki ott csatázott a Római Birodalmat nyugtalanító törzsek ellen.

A térség múltjánál csak néprajzi képe változatosabb. A Börzsöny lábához simuló karéj falvai palóc hagyományokat ápolnak. A többi - elpusztulván a török hódoltság időszakában - felvidéki szlovákokkal települt újjá. Berkenyére pedig német nyelvű telepéseket hozott a váci püspökség, kiknek egy része alapította meg később Szendehely községet. A helyi hagyományok tárgyi eszközeit őrzik a falvakban megtalálható helytörténeti gyűjtemények.

Az érdeklődő számára valóságos kincsesár ez a vidék. Minden egyes településnek megvan a maga különlegessége, egyéni vonzereje. S hogy hagyományait máig őrzik, magunk is megtapasztalhatjuk a helyi folklórrendezvények forgatagában. Az itt élők vendégszeretetét jelzik a visszatérő vendégek.

E csodálatos világot mutatja be Végh József legújabb könyve, mely a térség 25 településének múltját, s nevezetességeit foglalja egy kötetbe. A kötet ára 2.500 Ft. Kapható a rétsági művelődési központban.

A reprezentatív kiadvány mellékleteként található egy CD, melyen a bányai evangélikus templom orgonája hallható egy koncert alkalmából készült felvételen.

A kötet arra is alkalmas, hogy útikönyvként használva látogassunk el vele a kiválasztott településekre. Szép kivitele ugyanakkor méltóvá teszi arra is, hogy a könyvespolc éke is lehessen, de karácsonyi ajándékként is igen hasznos.

vegh.jozsef@gmail.com

06 30 527 20 60

Hazaváró

Végh József
HELYISMERETI SOROZAT
Rétsági kistérség

- Alsópetény
- Bánk
- Berkenye
- Borsosberény
- Diósjenő
- Felsőpetény
- Horpács
- Keszeg
- Kétbodony
- Kisecset
- Legénd
- Nagyoroszi
- Nézsá
- Nógrád
- Nógrádsáp
- Nőtincs
- Ósagárd
- Pusztaberki
- Rétság
- Romhány
- Szátok
- Szendehely
- Szente
- Tereske
- Tolmács

Végh József helytörténész szerkesztésében, kiadásában megjelent Kő József egykori nagyoroszi plébános élettörténete. A kötet az előző könyvajánlóban leírt elérhetőségeken rendelhető meg (A szerk.)

Kő József

1902. január 4. – 1956. április 18.

Nagyoroszi plébános
1945. július 1. – 1950. október 5.

Palócföld

Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat
LVI. évfolyam • 2010/5.

Sopotnik Zoltán
prózája

Payer Imre verse

Mikszáth - pályázat

PÁLYÁZATOK

Pályázat a Spangár-díjra

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör pályázatot hirdet vers és prózairók részére. A pályázaton korhatár és témakör megkötése nélkül, minden alkotó részt vehet. Kizárólag máshol meg nem jelent írásművekkel lehet pályázni! Az írásokat digitálisan is kérjük mellékelni. A pályázatok terjedelme nem haladhatja meg az öt gépelt oldalt. (Word, Times New Roman, 1.5 sortáv)

A jeligés pályázatok mellé, zárt borítékban kérjük mellékelni a jelige feloldását. Egy jeligéhez maximum három írásmű tartozhat.

Az írásművek leadási határideje: 2011. január 15. Cím: Spangár András Irodalmi Kör – Városi Művelődési Központ és Könyvtár 2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.: 24.

A legjobbnak ítélt alkotás elnyeri a díszes kivitelű Spangár András emlékplakettet és a hozzá járó oklevelet. Az arra érdemes írásokat megjelentetni tervezzük a Kör 2011. évi antológiájában és a Kör honlapján is.

Drámapályázat

A kaposvári Csiky Gergely Színház drámapályázatot ír ki, amellyel a teátrum a tavasszal elhunyt Schwajda György színigazgató, drámaíró emlékét akarja megőrizni. A Schwajda György Drámapályázat évenkénti kiírásával új magyar drámák születését szeretnék elősegíteni. Drámapályázatot ír ki a kaposvári Csiky Gergely Színház, amellyel a teátrum a tavasszal elhunyt Schwajda György színigazgató, drámaíró emlékét akarja megőrizni. A Schwajda György Drámapályázat évenkénti kiírásával új magyar drámák születését szeretnék elősegíteni.

A kaposvári társulatot két évig irányító Schwajda György a magyar színháztörténet kiemelkedő alakja, megkerülhetetlen személyisége volt - fogalmazta meg az elődje örökségét vállaló és azt továbbvinni szándékozó Rátóti Zoltán, a Csiky Gergely Színház szeptember elsejével kinevezett ügyvezető igazgatója az MTI-hez szerdán eljuttatott pályázati felhívásban.

A kaposvári társulatot két évig irányító Schwajda György a magyar színháztörténet kiemelkedő alakja, megkerülhetetlen személyisége volt - fogalmazta meg az elődje örökségét vállaló és azt továbbvinni szándékozó Rátóti Zoltán, a Csiky Gergely Színház szeptember elsejével kinevezett ügyvezető igazgatója az MTI-hez szerdán eljuttatott pályázati felhívásban.

“Miközben példát adott színházvezetésből-színházépítésből, maradandó művekkel gazdagította a magyar drámairodalmat - mert hiszen igazi hivatása az írás volt” - hangsúlyozta az igazgató, hozzátéve, hogy egy ember emlékének ápolása nem szobrának időnkénti leporolását jelenti: “egy ember örökségének őrzése és továbbadása teremtést, születést jelent”.

A pályázati kiírás szerint a megírandó művek tematikája szabad, játszódhatnak a jelenben és a múltban, a világ bármely pontján, de Schwajda György életművének kiemelkedő, Csoda című darabjára utalva tartalmazniuk kell a “csoda” motívumot.

A felhívásra minden olyan magyar nyelvű színdarab benyújtható, amely még nem jelent meg sem nyomtatásban, sem pedig elektronikus formában, nem mutatták be színpadon, nem nyert díjat korábbi drámapályázaton, előadási vagy közlési jogával más intézmény nem rendelkezik és teljesíti a pályázati kiírásban foglalt feltételeket. Egy szerző több művet is benyújthat. A darabokat kinyomtatva, két példányban kell beküldeni, az író nevét, címét, telefonszámát külön, lezárt borítékban mellékelve a jelíges pályaműhöz.

A pályamunkákat 2011. február 1-ig juttathatják el a jelentkezők a Csiky Gergely Színházhoz. A beérkezett pályaművek elbírálásáról és a díjak odaítéléséről 2011. március 24-ig egy öttagú szakmai zsűri dönt, amelynek jogában áll a díjat megosztani vagy nem kiadni.

Schwajda György születésnapján, március 24-én teszik közzé a díjazott művek és a szerzők nevét, amelyek ezt követően felkerülnek a színház honlapjára.

A drámapályázaton első díjat nyert szerző munkáját bruttó 1,2 millió forinttal honorálják, a második és harmadik díjat nyert pályázónak felolvasószínházi bemutatót garantál a pályázat kiírója. (MTI)

Tartalom:

- 3. o.: Dadogó szavak kórházi ágyon;** (Ketykó István verse)
4.-5. o.: Jaj-fehér jázmin; (Pongrácz Ágnes verse)
6.-7. o.: Három deka só; (Ács Sándor írása)
8. o.: Szövethang; (Elbert Anita írása)
10.-11. o.: Örökkévalóság; Sorsvallomás I. (Csáky Károly versei)
12. o.: Olvasás; (Székács László verse)
14.-15. o.: A függönyhúzó; (Kovács T. István írása)
16.-30. o.: Gyerk község szakrális emlékei; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
32.-34. o.: Kitakart szemmel; (Kő-Szabó Imre írása)
36. o.: Requiem egy folyóért; (Ács Bódog írása)
38.-44. o.: Regék, legendák, történetek Balassagyarmat térségéből II. (Végh József helytörténeti írásai)
46.-50. o.: Leont megismerik az élők; (Pribojszky Mátyás írása)
52.-55. o.: Szívhez szóló dalok a Bakony szívében; (Kontra Marika Szvita beszámolója)
56.-58. o.: A babák; (Szájbely Zsolt írása)
60. o.: Halottak napja; (Hörömpő Gergely verse)
62.-65. o.: Könyvajánló;
66.-67. o.: Pályázatok;
68.-69. o.: Tartalom, Impresszum;

E havi lapszámunkat a Budapesten élő és alkotó Végh Borbála Karolina akvarelljeivel, pasztellképeivel díszítettük. A fiatal képzőművésznő a budapesti Képző-és Iparművészeti Szakközépiskolában végzett üvegműves szakon. Üvegművei szerepeltek többek között a Kondor Béla Művelődési Házban, valamint az Iparművészeti Múzeumban. 2005 januárjában Zsolnay dicséretet kapott. Két önálló fotókiállítása volt Nógrád megyében. Könyv- és lemezborítókat is tervez.

Eddigi főbb önálló kiállításai:

- 2007 március: ELTE TÓFK
- 2007 május: Rétsági Művelődési Központ és Könyvtár kiállítóterme
- 2008 július: Ipolysági Simonyi Lajos Galéria
- 2009 január: Drégelypalánki Művelődési Központ kiállítóterme
- 2009 június: Zamárdi Tájház

E havi számunk szerzői:

Ács Bódog (Barót, Háromszék Vm. 1942) Pápa, író,
nyugalmazott honvédtiszt

Ács Sándor (Nagyenyed, 1913-2005, Budapest) író,
köztisztviselő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kontra Marika Szvita (Pásztó, 1964) Pásztó, költő,
művelődésszervező

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

Email cím:

karaffagy@gmail.com

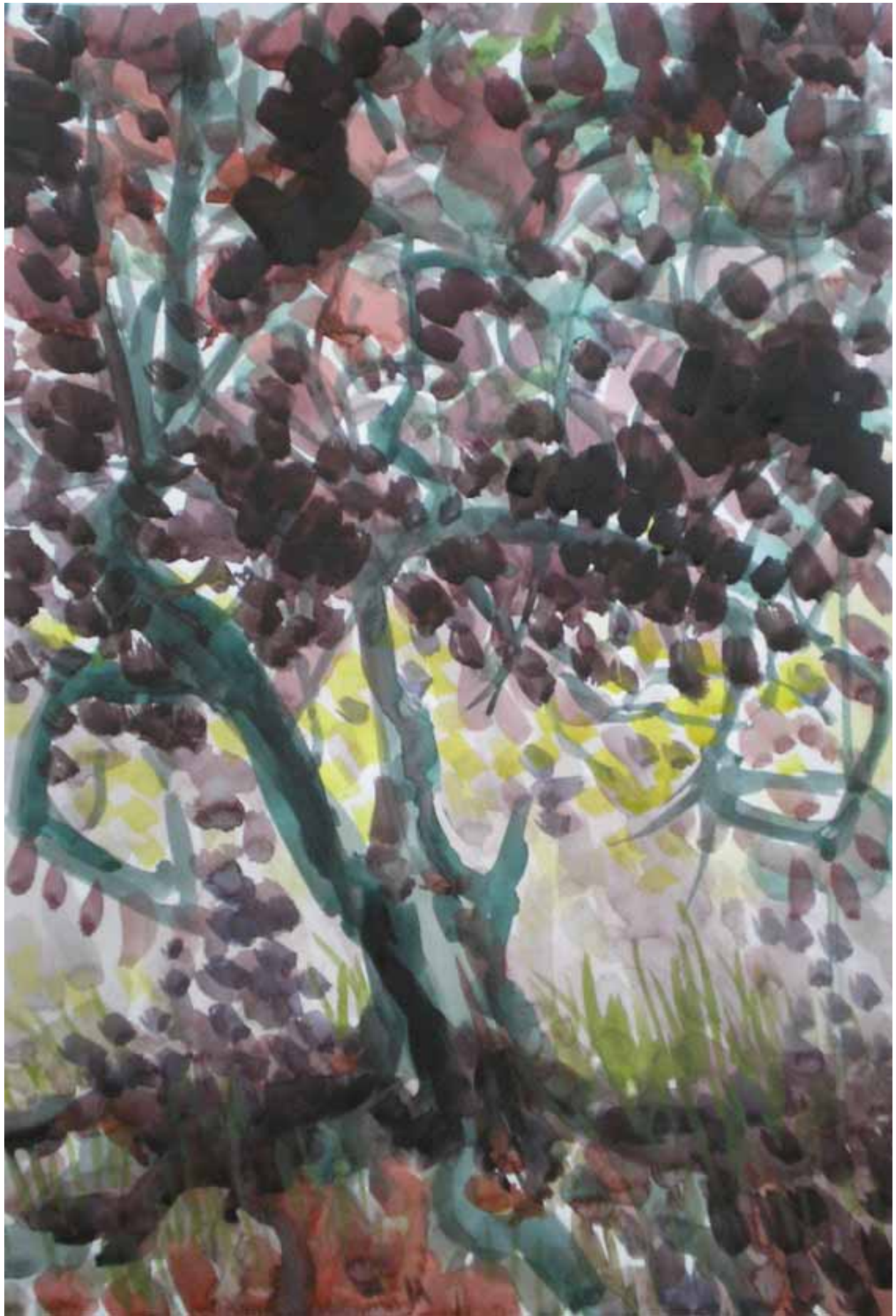
hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagy.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői
jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi
Helikonban megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való felhasználásához az
érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

Véghe Borbála Karolina: Bőség (akvarell)